

Vår första excellenta lärare

Mikrobiologen Anne Farewell testar nya sätt att undervisa

RÄTTSLÖSA POSTDOKTORER

Stipendier istället
för anställningar

SID 5

INGEN TID FÖR FORSKNING

Lösningen är
att resa bort

SID 8

GE BARNEN RÖSTRÄTT!

Etikprofessor tar
barnens parti

SID 20

Så lockar vi morgondagens forskare och lärare

NÄSTA HÖST presenterar regeringen en ny forskningsproposition för Sverige. Denna ska gälla från 2017 och innehåller enligt högskoleminister Helene Hellmark Knutsson flera större förändringar. När ministern nyligen talade vid SUHF:s 20-årsjubileum beskrev hon några av regeringens mål för nästa forskningsproposition. Ett är att den ska löpa under tio år istället för som nu fyra år, ett annat att den även ska omfatta utbildning till skillnad från dagens som bara rör forskning och innovation. Om regeringens mål blir verklighet ökar förutsättningarna för en sammanhållen och långsiktig politik för forskning, utbildning och innovation.

Just nu råder det bråda tider på samtliga svenska lärosäten men även hos forskningsråd och andra intressenter att komma med inspel till forskningspropositionen. Samtidigt pågår diskussioner i den av regeringen tillsatta forskningsberedningen med ett 15-tal representanter från akademien.

FÖR ATT SKAPA EN framgångsrik och över tid hållbar högskolepolitik krävs en långsiktig och förutsägbar plan. En viktig del av långsiktigheten ligger i en ökad basfinansiering, något jag vet har stöd av flera intressenter även utanför vår sektor. Att även högre utbildning ska ingå i forskningspropositionen hoppas jag ska ge regeringen incitament att se över möjligheten för universitet och högskolor att få bruka de statliga resurserna för forskning och utbildning som ett samlat anslag. Det är en angelägen autonomifråga

FOTO: JOHAN WINGBORG

och viktig för att utveckla samspelet mellan utbildningen och forskningen.

Det skulle också stärka det enskilda lärosätets handlingsfrihet och strategiska förmåga vad gäller karriärtjänster, jämställdhet, forskningens infrastruktur och inte minst möjligheten att ha ett brett perspektiv på forskningen. I detta ligger såväl den nyfikenhetsdrivna som den tillämpade eller praktiknära forskningen som i realiteten går i varandra.

SETT UR ETT internationellt perspektiv ökar konkurrensen om forskare/lärare. Att kunna rekrytera de bästa är därför prioriterat. När det gäller basanslaget har framgångsrika länder en betydligt större andel än Sverige. Det ger dem bättre förutsättningar att planera för och utveckla en konkurrenskraftig verksamhet, för vilken rekrytering av forskare och lärare och deras anställningsvillkor är en väsentlig faktor.

Betydelsen av tydliga karriärvägar för att attrahera nästa generation forskare och lärare är helt avgörande för det enskilda lärosätet och för Sverige som kunskapsnation. Internationella forskningsbedömare betonar att det måste till ett svenskt "tenure track", en etablerad karriärväg för forskare som vill göra karriär inom universitetsvärlden. Från Göteborgs universitet föreslår vi till den kommande forskningspropositionen ett enhetligt "tenure track"-system med en sexårig anställningsform i likhet med många stora universitet i andra länder. Med ett sådant ökar vi också möjligheterna till ökad mobilitet mellan lärosäten nationellt och internationellt.

SAMTIDIGT ÖKAR förmågan att rekrytera externt på Göteborgs universitet. Sedan 2012 har de externa rekryteringarna av lärare ökat väsentligt och på aggregerad nivå är så mycket som 40 procent av rekryteringarna internationella. Det är en strålande utveckling som visar på ett stort strategiskt ansvarstagande av våra institutioner. Låt oss fortsätta på den vägen.

Vilken betydelse de inspel som vi och andra nu gör återstår att se. Till syvende och sist är det ju regeringen som avgör innehållet i nästkommande forskningsproposition.

GU JOURNALEN

 EN TIDNING FÖR GÖTEBORGS
UNIVERSITETS MEDARBETARE

November

CHEFREDAKTÖR & ANSVARIG UTGIVARE
Allan Eriksson 031 - 786 10 21
allan.eriksson@gu.se

REDAKTÖR & STF ANSVARIG UTGIVARE
Eva Lundgren 031 - 786 10 81
eva.lundgren@gu.se

FOTOGRAF OCH REPRO
Johan Wingborg 070 - 595 38 01
johan.wingborg@gu.se

GRAFISK FORM & LAYOUT
Anders Eurén 031 - 786 43 81
anders.euren@gu.se

MEDVERKANDE SKRIBENTER
Karin W. Tikkanen och Karin Frejrud

KORREKTUR
Robert Ohlson, Välskrivet i Göteborg

ADRESS
GU Journalen,
Göteborgs universitet
Box 100, 405 30 Göteborg

E-POST
gu-journalen@gu.se

INTERNET
www.gu-journalen.gu.se

UPPLAGA
5 500 ex

ISSN
1402-9626

UTGIVNING
7 nummer/år
Nästa nummer ute i mitten av december.

MANUSSTOPP
27 november 2015

MATERIAL
För obeställt material ansvarar ej.
För ej signerat material ansvarar redaktionen.

Citera gärna, men ange källan.

ADRESSÄNDRING
Gör skriftlig anmälan till Ingalill Allvin,
inga-lill.allvin@gu.se.

OMSLAG
Anne Farewell, universitetslektor
vid institutionen för kemi och mikrobiologi.
Foto: Johan Wingborg

TRYCKERI
Billes Tryckeri AB

**GÖTEBORGS
UNIVERSITET**

REKTOR HAR ORDET

2 Forskning och utbildning behöver en långsiktig plan.

NYHETER

4 Stor otrygghet för utländska postdoktorer.

5 GU klarar inte av att göra av med sitt stora överskott.

6 Modernt och miljövänligt, men nya Skagerak blir också dyrt att använda.

8 Har forskningstid blivit en lyx?

12 Stort engagemang för flyktingar bland GU:s medarbetare.

13 Därför hamnar GU så lågt på olika rankingar.

14 Thomas Sterner blir gästprofessor vid prestigefullt lärosäte.

PROFILEN

16 Pedagogik är en hjärtefråga för Anne Farewell.

REPORTAGE

19 Konst som botemedel mot extremism.

20 Ge barnen rösträtt och förändra samhället! säger etikprofessorn John Wall.

22 Vetenskapliga texter måste inte vara trista, menar två Handelsforskare.

24 David Altman, ny Segerstedtprofessor, menar att folkomröstningar kan förnya demokratin.

26 Migration årets tema under Global Week!

DEBATT

27 UB tar på sig en roll som inte ingår i uppdraget.

PÅ SLUTET

28 Telefonväxeln flyttar.

29 Jubel på Sahlgrenska akademien över Nobelpriset i kemi.

32 Rapport från årets största högtid.

19

Skolorna behöver konsten

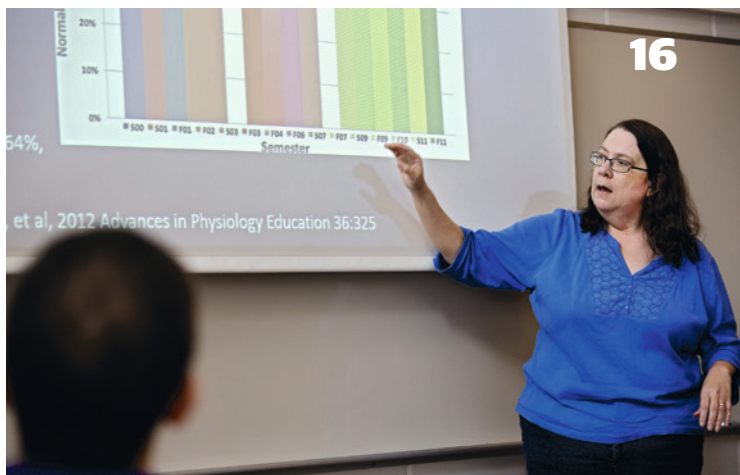
Tarja Karlsson Häikiö tror att konst hjälper barn att förstå sig själva.

14

Toppjobb i Paris

Thomas Sterner blir gästprofessor vid anrik fransk institution.

16

Pedagog som ständigt förnyar

Anne Farewell vill att studenterna själva ska komma på vilka frågor som är viktiga.

20

Våga skriva annorlunda!

Akademiska texter kan vara både roliga och personliga, menar Maria Norbäck och Elena Raviola på GRI.

Childism gör samhället bättre

John Wall vill att barnens rättigheter ska tas mer på allvar.

22

Redaktionen: Postdoktorer som skuggdoktorer

NÄR VI FÖRST fick höra talas om postdoktorer som finansieras med stipendier kom det som en överraskning. Det handlar om grupp högutbildade människor som hamnar utanför det sociala skyddsnetet. Å ena sidan är detta ett sätt för institutionerna att finansiera främst utländska postdoktorer, vilket är bra både för institutionen och för den som vill få internationell erfarenhet. För dem som kommer från ett utvecklingsland är ersättningen relativt hög, i nivå med vad en anställd postdoktor får ut efter skatt.

När allt är frid och fröjd är det säkert inte några problem. Men systemet med stipendier innebär en stor otrygghet för postdoktorerna eftersom de inte är anställda, utan betraktas som studenter som ska följa forskningen. Det handlar visserligen om en begränsad tid men under denna period har de få rättigheter.

MEN DÅ SER situationen ännu värre ut internationellt. I den nyutkomna boken *The Social Life of Nanotechnology* har Mikael Johansson,

forskare på GRI, skrivit ett kapitel som handlar om arbetslivet bland nanovetenskapliga forskare i världen. Han har bland annat gjort fältstudier bland nanoforskare på Göteborgs universitet, Chalmers och University of California. Det han kommer fram till är att de flesta arbetar 60–90 timmar i veckan, de har knappt någon semester, jobbar kvällar och helger och har dessutom en överraskande låg inkomst. Han förvånas över att dessa högt kvalificerade personer, som oftast kommer från medelklasshem,

accepterar så usla arbetsvillkor. De med stipendier har de absolut sämsta villkoren.

Inom forskningssamhället kan cheferna anställa och sparka folk och bestämma forskningsområde. Och i slutändan är det de som får ta emot ära och berömmelse, visar Mikael Johanssons studie.

Avslutningsvis vill vi passa på att tacka alla som har svarat på GU Journalens läsundersökning. Resultatet av undersökningen presenteras i nästa nummer.

Postdoktorerna lever otryggt

De ser sig själva som forskare, men i realiteten är de här som studenter. Det handlar om den stora grupp postdoktorer som tvingas leva på stipendier i upp till två år.

- Gruppen är både osynlig och rättslös, förklarar Sacos ordförande Martin Selander.

DE FLESTA POSTDOKTORER finns vid Sahlgrenska akademien, men de förekommer även i viss utsträckning vid Naturvetenskapliga fakulteten. De flesta av dem kommer från andra länder. Vissa uppskattningar tyder på att det finns ett 50-tal, andra att det rör sig om 150. Trots att alla stipendier ska utlysas i konkurrens och handlingarna diarieföras släpar institutionerna efter i rapporteringen.

En av de postdoktorer GU Journalen talat med vill inte gå ut med sitt namn av oro för att det kan försvåra möjligheterna att få fortsättning.

- DE FLESTA post-doks på vår avdelning har stipendium de första två åren. Vi betalar ingen skatt, har ingen semesterersättning och inget skydd om vi blir arbetslösa eller föräldralediga. Det enda vi har är en försäkring. Vi får heller inte undervisa vilket innebär att vi inte får den pedagogiska erfarenhet som behövs för en fast anställning. Vi syns inte ens på den officiella webbsidan. Som post-dok med stipendium hamnar man i en rättslig gråzon, eftersom man varken är student eller anställd.

När hen kom hit i våras blev hen erbjuden ett kontrakt på tre månader i taget, där tanken är att det ska förlängas till dess att gränsen om två år har nåtts.

- Min handledare lovar

varje gång att jag kommer att få vara här längre än tre månader, men det finns inget skriftligt eller muntligt kontrakt, inte heller en studieplan. När jag var klar med min forskarutbildning hade jag absolut ingen aning om att jag som postdoktor skulle räknas som student igen.

Men hen klandrar inte sin forskningsledare, som har

»Otryggheten gör att de mår sämre och därför ofta presterar mindre än sina kollegor.« **ERIK ALLARD**

fullt upp med att söka anslag i internationell konkurrens, samtidigt som gruppen måste stötts för att fungera. Postdoktorer som går på stipendier kan helt enkelt vara ett sätt att få två forskare till priset av en.

Vid institutionen för biomedicin finns 16 postdoktorer med stipendier. Vid institutionen för neurovetenskap och fysiologi finns 15. Prefekt Agneta Holmäng påpekar att hennes institution är mycket noga med att följa handläggningsrutiner och rektorsbeslut.

- De flesta stipendier är på 12 månader men vissa förlängs upp till 24 månader. Dessa stipendier ingår i vårt

internationella arbete, som vi är mycket stolta över, där vi erbjuder postdoktorer möjlighet att komma hit och studera i goda forskarmiljöer. 99 procent av dem är försäkrade via Kammarkollegiet.

MEN SACOS ordförande

Martin Selander skrader inte orden.

- Det är en styggelse. Vi är emot att ge stipendier till en så högt kvalificerad grupp istället för anställningar. Många kommer hit med löften om

värda, ej inkluderas socialt, samt ges sämre förutsättningar att utföra ett gott arbete. Otryggheten gör att de mår sämre och därför ofta presterar mindre än sina kollegor. Man kan därför ställa sig frågan om stipendier är ett vidare klokt sätt att spara pengar eller om det är en dumsnål åtgärd som i förlängningen riskerar att ge lärosätet dåligt rykte.

ETT STIPENDIUM ÄR formellt sett en gåva. När någon har beviljats ett stipendium kan uppdragsgivaren, i det här fallet universitetet, inte ställa några krav på motprestation. Det finns ingen arbetsplikt, vilket förstås är till nackdel för arbetsgivaren.

Erik Allard har hört talas om att det finns tremånaderskontrakt.

- Vem planerar sin forskningsverksamhet tre månader i stöten? Det är inte försvarbart. En rimlig förutsättning för att bedriva vettig forskning är att planeringen är på minst två eller allra helst

fem år. Särskilt inom laborativ verksamhet måste man ha råd att driva högriskprojekt med enstaka misslyckanden längs vägen, för att uppnå något bra i slutändan. Jag ser försvinnande få fördelar med stipendier.

OM MAN SKA bedriva excellent forskning måste också anställningsvillkoren vara excellenta, påpekar han.

- Vi menar att alla post-doks ska ha riktiga anställningar med samma anställningsförmåner som alla andra. Om Sverige ska kunna behålla sitt goda rykte som framstående forskningsnation är det viktigt att kunna attrahera de bästa och det kan vi bara göra genom att erbjuda goda arbetsvillkor.

En postdoktor GU Journalen talat med föreslår att GU centralt, tillsammans med fakulteterna, skapar en fond.

- På det sättet skulle man kunna medfinansiera postdoktorernas löner.

FAKTA

GU:s regler om stipendier för postdoktoral utbildning är från 1999.

Här står det:

"Stipendier för postdoktor utbetalas till forskare som inviterats att vid GU följa forskningen inom ett forskningsområde." Stipendierna kan utbetalas under högst två år. Det får inte finnas någon överenskommelse om anställningsförhållande. Stipendiatens verksamhet ska ses som utbildning.

Handläggningen av stipendium

sker på institutionsnivå. Enligt ett beslut av dekan Olle Larkö ska det finnas en överenskommelse mellan stipendiaten och den mottagande institutionen, där det bland annat ska framgå personuppgifter, syftet med studierna och datumperiod, handledare och försäkring.

Även om utlysningarna är på ett eller två år betalas normalt stipendierna ut tre månader i taget. Utlysningarna måste annonseras och sökas i konkurrens.

"Deras vistelse här är värdefull"

- VÅR GENERELLA inställning är att vi vill ha anställningar. Men vi kan inte i ett slag skrota stipendierna eftersom det skulle innebära att färre postdoktorer kommer hit. Stipendierna tillför Göteborgs universitet mycket och deras vistelse här är värdefull.

Så säger dekan Olle Larkö på Sahlgrenska akademien.

Olle Larkö framhåller att postdoktorerna är en väldigt heterogen grupp och att finansieringen varierar.

- STIPENDIER KAN vara ett välkommet tillskott i finansieringen. Men självklart ska vi vara en god arbetsgivare och ta hand om dem som kommer hit på ett bra sätt. För många postdoktorer är detta ett sätt

att komma in i forskningen.

Att stipendierna inte omfattas av det sociala skyddsnätet är ett problem, medger Olle Larkö.

- Det är en gråzon och vi försöker lösa det pragmatiskt. Vi kräver därför att stipendierna har ett fullgott försäkringsskydd. Men det stora problemet är inte finansieringen utan vad

Olle Larkö

som händer efteråt. Vi kan inte anställa alla men borde bli bättre på att hjälpa dem vidare i karriären. Många skulle säkert kunna göra stor nytta i sjukvården där det idag råder stor brist på kvalificerad personal.

ALLAN ERIKSSON

Hinner inte göra slut på pengarna

Trots många nyanställda kommer GU att gå med plus – i år igen.

Ökade bidrags- och nya anslagsintäkter är en orsak, en annan att anställningarna tar längre tid.

– Vi når inte ända fram, beklagar ekonomidirektör Lars Nilsson.

DET EKONOMISKA resultatet har återigen reviderats. Vid halvårsskiftet pekade siffrorna på ett underskott på 30 miljoner kronor vid årets slut. Mycket tyder på att det istället blir ett överskott på 20 miljoner kronor.

– Det fortsätter att flöda in nya pengar, totalt 93 miljoner kronor i ökade bidragsintäkter. Vi hinner inte göra av med det vi får in, kommenterar Lars Nilsson.

På den ljusa sidan har personalkostnaderna ökat med 77 miljoner kronor. Hittills i år är det 188 fler årsarbetare jämfört med samma tid förra året. Drygt 100 av dem hör till kategorin forskande och undervisande personal. För första gången på länge ökar också antalet forskarstuderande, med totalt 39.

EN ANNAN ORSAK till det förbättrade resultatet hänger samman med förändringar av politiken. Den nya regeringen ändrade fördelningen av nya utbildningsplatser och gav bland annat lärosäten ”fria utbildningsplatser”, vilket innebar att fakulteterna inte hann ställa om i tid.

Den interna uppföljningen visar att alla fakulteter redovisar ett bättre resultat än väntat. Det gäller i synnerhet de tre fakulteter som vid halvårsskiftet fick 14 miljoner kronor extra i form av höjda prislappar inom

humaniora, samhällsvetenskap och lärarutbildningar.

– När vi lägger ut nya pengar tar det minst ett halvår innan pengarna börjar ticka.

Även Gemensamma förvaltningen (GF), som de senaste åren tvingats göra ganska stora nedskärningar, går med plus 15 miljoner kronor i år.

»Det fortsätter flöda in nya pengar...«

LARS NILSSON

– I styrelsens fastställda plan har GF:s andel av de totala kostnaderna redan minskat från 7,1 procent till 6,4 procent. Med tanke på det ekonomiska läget måste man fråga sig om det är tillräckligt. Hittills har besparingarna endast skett på central nivå och det var aldrig styrelsens mening.

Lars Nilsson menar att GU borde ha ett stabilare system för uppföljningar.

– Vi har varken sämre eller bättre ekonomistyrning än andra lärosäten men det är en svaghet att vi inte kan göra mer realistiska prognoser. Annars vilar uppföljningarna på svag grund, säger Lars Nilsson.

ÄNDA SEDAN 1999 har Göteborgs universitet gått med överskott. Vid årets slut kommer GU att ha ett ackumulerat överskott på nästan 1,1 miljarder kronor.

– Det är stora tal, säger Lars Nilsson. I planen fram till 2020 har vi råd att gå med 100 miljoner kronor back varje år och ändå ha en buffert på 500 miljoner kronor. Vi har ägnat de senaste fyra åren åt att prata om problemen men hittills har det inte hänt något påtagligt. Om inte trenden vänder kan rektor och styrelse verkställa hotet om att dra tillbaka pengarna.

HOTEN KOMMER även från regeringshåll.

– Om de höjda prislapparna inte leder till höjd kvalitet och minskade studentgrupper kommer regeringen inte att ge oss mer pengar, så enkelt är det. Vi står också inför en annan stor utmaning: att ställa om inför de kommande årens stora pensionsavgångar. Tänk om vi kunde utnyttja de goda tiderna genom att i förtid anställa fler som kan gå parallellt med de seniora lärarna.

ALLAN ERIKSSON

CITATET

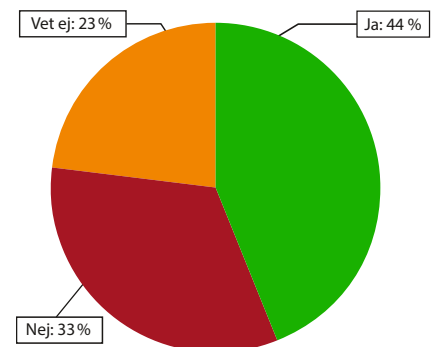
»Om det visar sig att universitetsutbildning i ekonomi, såsom den vanligen tycks ske, leder till ökad tolerans för korruption är detta i ljuset av de ovan nämnda forskningsresultaten mycket allvarligt. Ekonomipriset kommer i så fall att stå i direkt strid med Alfred Nobels testamente som stadgade att priserna skulle tilldelas 'dem som under det förlupna året hafva gjort menskligheten den största nytta'.«

DET SKREV **BO ROTHSTEIN**, PROFESSOR I STATSVETENSKAP, PÅ DN DEBATT DEN 11 OKTOBER 2015.

Webbpanelen

Tror du att din chef kommer att ta tag i de problem som framkommer i arbetsmiljöbarometern?

Antal svarande: 62. Urvalet består av 100 anställda utifrån ett slumpmässigt urval på 500 anställda.

Datum klart för flytt

► **Den 4 december** flyttar delar av Gemensamma förvaltningen till nya lokaler på Rosenlundsgatan 4. De delar som berörs är ekonomienheten, personalenheten, enheten för myndighets- och utvecklingsstöd och kansliet vid området för administrativt stöd samt International Centre och utbildningsenheten. Undantaget är sektionen för antagning som flyttar en vecka senare, fredagen den 11 december.

Höga kostnader för nya

Göteborgs universitets nya flaggskepp Skagerak blir ett av Europas modernaste och mest välutrustade forskningsfartyg.

Men för dem som ska använda fartyget blir kostnaden hög.

- Fakulteten kommer därför att bidra med subventioner, hur mycket kan jag dock ännu inte säga, förklarar dekan Elisabet Ahlberg.

DET 45-ÅRIGA forskningsfartyget Skagerak är sedan länge färdigt för pension. Därför kommer det i vår att ersättas av nya Skagerak som just nu byggs vid ett varv i Gdynia, Polen. Det kommer att bli ett av de mest moderna, välutrustade och samtidigt mest miljövänliga forskningsfartygen i hela Europa med en besättning på 5 personer och plats för 16 forskare eller studenter.

- De flesta forskningsfartyg nere på kontinenten är 25 år gamla eller mer, förklarar Michael Klages, förestandare för Sven Lovén centrum för marina vetenskaper. Vårt fartyg blir därför en fantastisk resurs för forskning och utbildning både i Sverige och i övriga Europa som kommer att hålla sig på topp i åtminstone 40 år.

Ett problem med nya Skagerak är dock att det blir dyrt att använda. Det beror bland annat på avskrivningskostnaderna samt på de särskilda säkerhetsregler som träder i kraft för fartyg i nya Skageraks storlek. För att klara av de nya kraven kommer besättningen att bemannas av rederiet Northern Offshore Services.

- NÄR VI RÄKNAR PÅ utgifter för personal, drift, avskrivningar, IT, försäkringar och liknande, kommer vi fram till att fartyget kommer att kosta 9,7 miljoner kronor om året, förklarar Michael Klages. Om vi sedan antar att fartyget kommer att användas halva året, alltså 180 dagar, innebär det en dagskostnad på 54 000 kronor.

Gamla Skagerak kostar 34 000 kronor om dagen. Men eftersom användandet av det fartyget är subventionerat för brukare från Göteborgs universitet har dagskostnaden legat på endast 3 000 per dag, plus kostnader för bränsle och mat. Eftersom detta fartyg bara används cirka 100 dagar om året, varav cirka hälften av GU:s egna forskare, har flera GU-medarbetare uttryckt farhågor om att ekvationen inte kommer att gå ihop.

- Fartyget är ju byggt av skattemedel för att användas vid forskning och

Nya Skagerak blir ett av Europas mest välutrustade och moderna forskningsfartyg.

”

»Det svenska finansieringssystemet är inte förberett på att modernt utrustade forskningsfartyg är så här dyra.«

MICHAEL KLAGES

utbildning, förklarar Lars Arneborg, universitetslektor vid institutionen för marina vetenskaper. Om subventionen för användande tas bort i och med det nya fartyget finns det risk att det blir för dyrt för våra forskare, eftersom den svenska forskningsfinansieringen inte är beredd för denna sorts kostnader. Då får vi försöka hitta billigare och sämre alternativ för att utföra vår forskning i havet, och man kan ju undra om det var det som var meningen med att vi byggt ett så här välutrustat fartyg.

Att 54 000 kronor om dagen skulle vara särskilt dyrt håller dock Michael Klages inte med om.

- Andra jämförbara forskningsfartyg kostar faktiskt ännu mer. Men jag

tror att både lärosäten och finansiärer blivit tagna på sängen, det svenska finansieringssystemet är inte förberett på att modernt utrustade forskningsfartyg är så här dyra. Det innebär ett nytt ansvar för lärosätena som kan behöva nationellt stöd. För om vi inte utnyttjar de fantastiska möjligheter vårt nya fartyg ger kommer Sverige så småningom att halka efter övriga Europa.

ELISABET AHLBERG, dekan på Naturvetenskapliga fakulteten, förklarar dock att fakulteten kommer att fortsätta subventionera användningen av fartyget, även om hon i dagsläget inte kan säga hur stort bidraget blir.

- Ett sådant här supermodernt

Skagerak

fartyg ger stora möjligheter till forskning och utbildning som helt enkelt inte kunnat genomföras tidigare. Samtidigt som det är viktigt att forskarna söker externa anslag är det troligen nödvändigt med extra stöd, särskilt de första åren. Dels tar det tid att få anslag, dels måste forskarna ges möjlighet att lära sig de nya systemen. Den marina profilen är prioriterad både av Göteborgs universitet centralt och av Naturvetenskapliga fakulteten och självklart är det viktigt att nya Skagerak får en bra start.

Tillsammans med SLU samt Stockholms och Umeå univer-

sitet har Göteborgs universitet skickat in en behovsanmälan till Vetenskapsrådet som initierat en process om hur ny infrastruktur ska finansieras. Vetenskapsrådets finansiering för nationell infrastruktur föreslås kunna uppgå till åtta år.

- **SVEN LOVÉN CENTRUM** ingår också i ERVO, European Research Vessel Operators group, där vi informerar oss om andra forskningsfartyg samtidigt som vi berättar om vårt eget fartyg. Vi kommer på så sätt att sprida kunskaper om detta vidare.

Men fartyget är i första hand

tänkt för forskare och lärare vid Göteborgs universitet, poängterar Elisabet Ahlberg.

- I andra hand kommer övriga svenska och internationella universitet och forskningsinstitut. Skulle det vara så att dessa intressenter inte har möjlighet att utnyttja fartyget till 100 procent måste man överväga att hyra ut det till andra myndigheter och företag. Men forskning och utbildning kommer alltid att vara prioriterat. Min förhoppning är därför att Skagerak blir en nationell infrastruktur.

EVA LUNDGREN

Rederi tar över driften

Stränga säkerhetsregler gör att driften av det nya fartyget kommer att skötas av rederiet Northern Offshore Services.

- Sven Lovén centrum har helt enkelt ingen möjlighet att själv bygga upp den typ av organisation som krävs för ett så här stort fartyg, förklarar Michael Klages.

BLAND ANNAT måste man ha landbaserad personal med detaljkunskap om fartyget som kan skicka efter hjälp om något skulle hända.

- På ett rederi finns också möjlighet att hitta ersättare om exempelvis kaptenen blir sjuk eller något annat oväntat inträffar, och dessutom har man ett helt annat kontaktnät om vi skulle behöva få in privata användare av fartyget, förklarar Michael Klages, förestandare för Sven Lovén centrum för marina vetenskaper.

De stränga säkerhetsreglerna kallas SOLAS, International Convention for the Safety of Life at Sea, och träder i kraft när ett fartyg överstiger 500 ton; nya Skagerak kommer att väga cirka 850 ton.

- Gamla Skagerak har vi i princip skött själva, berättar befälhavare Joakim Edvardsson. Men när det gäller det nya fartyget finns ingen annan möjlighet än att använda ett privat rederi. Sven Lovén centrum kan helt

FOTO: JOHAN WINGBORG

Nya Skagerak ger möjlighet till helt ny forskning, säger Michael Klages.

enkelt inte stå för den infrastruktur som säkerhetskraven för med sig. Att en ägare låter ett utomstående rederi sköta ett fartyg är heller ingen ovanlig lösning i dagens sjöfart.

För att förenkla bokningen har Sven Lovén centrum startat en webbportal där forskare kan ansöka om fartygstid. Det är den första portalen av detta slag i landet.

- Man måste vara ute i god tid, exempelvis boka i december för att vara ute i april, förklarar Niklas D Andersson, vetenskaplig koordinator på nya Skagerak. Forskare från GU har självklart företräde, vare sig det handlar om forskningsprojekt eller en grundutbildningskurs. När det

gäller andra sökande gör vi en utvärdering som vi sedan rangordnar. Om olika verksamheter går att samordna, så att exempelvis fem studenter åker ut tillsammans med en forskargrupp, försöker vi självklart göra det. Fartyget har plats för 16 personer, förutom besättning.

TANKEN ÄR ATT fartyget ska användas så mycket det går.

- Skagerak ger möjlighet till helt ny forskning som vi tidigare inte kunnat göra, förklarar Michael Klages. Jag hoppas därför på många samarbeten, både nationellt och internationellt.

EVA LUNDGREN

GU klättrar på THE

► **I år klättrar** Göteborgs universitet 62 placeringar och hamnar på plats 180 i världen på den prestigefyllda rankinglistan från Times Higher Education (THE). Men det faktum att GU har tagit ett rejält hopp upp i listan behöver inte betyda en förbättring.

- Det är så många metodförändringar att man skulle kunna se det som ny ranking. Vi vet inte exakt hur ändringarna slår, men uppenbarligen gynnar det Göteborgs universitet, säger Magnus MacHale-Gunnarsson, utredare vid Forsknings- och innovationskontoret.

Tretton indikatorer används för rankingen, fördelade i fem grupper med olika vikt: industry income, research, international mix, teaching samt citations. Tyngst bland dessa indikatorer väger citeringar.

- Rankingens har stort genomslag. Det är roligt att Göteborgs universitet stiger på listan, men vi vet faktiskt inte varför.

Ny kartläggning

► **Det är tre år** sedan den nya administrationen sjösattes och för att ta reda på hur det har gått har universitetsdirektör Jörgen Tholin gett Irja Persson Utterhall i uppdrag att kartlägga universitetets samlade administration.

I höst ska hon intervjua drygt 60 administrativa chefer om hur de ser på sitt ansvarsområde. Uppföljningen tar inte upp frågor om lärares och forskares administration utan fokuserar på hur administrationen har utvecklats i relation till arbets- och delegationsordningen som började gälla i juli 2012.

- Jag har lyckats få tag på de flesta chefer men det är alldeles för tidigt att säga något. Jag kommer att rapportera fortlöpande till universitetsdirektören och skriva en sammanfattande övergripande rapport, säger Irja Persson Utterhall.

Oslagbar alumntäff

► **Det är lätt** att hamna i ett tillstånd då man känner sig handlingsförlamad. Man gör inte det man är bäst på och känner: Mer än så här kan jag nog inte få ut av livet! Men den känslan går att bryta.

Så säger **Kicki Edgren**, grafisk formgivare vid Göteborgs universitet men också illustratör, författare och varumärkesstrateg. Den 22 oktober inspirerade hon ett drygt hundratal alumner från hela universitetet under en träff om personlig utveckling.

- Mitt föredrag handlade om de personliga varumärken jag arbetat med och om hur hjärnan fungerar. Den som sysslar med saker som inte känns roliga kommer aldrig att bli särskilt bra, även om hen hela tiden anstränger sig. Istället gäller det att försöka formulera sina drömmar och målbilder samt att komma åt den egna innersta kärnan.

Alumnträffen ägde rum på Sprängkullsgatan 19 och arrangör var centrala alumnerverksamheten vid Göteborgs universitet. Nätverket har idag cirka 17 000 medlemmar med en mängd olika yrken och arbetsplatser i över 70 länder. Mer information: www.gu.se/alumn eller mejla alumn@gu.se.

Svårt med tid för forskning

Många av GU:s forskare hinner inte längre forska. Undervisning, administration och möten, samt extra uppdrag, upptar tid som på papperet ska gå till forskning. Lösningen? Att åka bort.

I FRAMTIDSPLANEN *Vision 2020* slås fast som grundläggande princip i fråga om forskning att ”forskningen är fri och måste få utvecklas utifrån forskarsamhällets kriterier”. Men hur ser dessa kriterier ut, och hur förvaltas de idag vid Göteborgs universitet?

GU Journalen har gjort nedslag på tre institutioner.

KRISTINA ROSENGREN är lektor i vårdvetenskap på institutionen för vårdvetenskap och hälsa, Sahlgrenska akademin. Hon har i nuläget extern forskning motsvarande 30 procent men har svårt att ta ut tiden på grund av hög arbetsbelastning.

– Man ska försöka få till en ansökan, skriva, läsa och analysera. Det är alldeles för lite tid.

Vid institutionen för vårdvetenskap och hälsa får alla adjunkter och lektorer utan extern finansiering 10 procent forskning, förutsatt att de har någon form av pågående forskning. Det motsvarar 4 timmar per vecka. Problemet handlar om att hålla denna tid fri från annat. Kristina Rosengren förklarar att

arbetsbelastningen när det gäller undervisning är mycket hög, mycket på grund av de många pensionsavgångarna. Institutionen är i processen att nyanställa för att ersätta dem som gått i pension, men det är svårt att hitta kvalificerad lärarpersonal.

– Även om man får externa medel och har pengar till forskning tvingas man ofta skjuta upp.

Rent tekniskt kräver forskning också tid, kontinuerligt, någonting Kristina Rosengren sällan uppnår. Även om hon i teorin skulle kunna stapla flera sjuk med forskning på varandra, är det i princip omöjligt:

– Förra veckan fick jag till en dag med forskning, och kanske får jag till en dag nästa vecka, men denna vecka ingenting.

Johan Höjesjö är lektor vid institutionen för biologi och miljövetenskap. Utöver undervisning och uppdraget som viceprefekt med personalansvar har han 20 procent forskning i sin tjänst, det vill säga en dag i veckan.

– För min del blir det nästan uteslutande handledning av masterstudenter och

doktorander, eller att skriva ansökningar och övervaka projekt.

Johan Höjesjö kommenterar också de många små delar som ingår i en akademikers arbetsdag:

– Ju mer man håller på, desto mer av en akademisk diversearbetare blir man.

JOHANS HÖJESJÖS åsikt stöds av en nyutkommen rapport, *Lärares och forskares administrativa arbetsuppgifter vid Göteborgs universitet*, sammanställd av Hans Abenius och utkommen 2014. I denna rapport konstateras att den administrativa arbetsbördan har ökat för lärare och forskare. Till stor del är detta en följd av den offentliga reformationen, en process som syns inom samtliga samhällssektorer och som utmärks av att administrativa arbetsuppgifter trycks allt längre ner i organisationen, en följd av introduktionen av olika IT-baserade system. Lärare och forskare vid Göteborgs universitet är i varierande omfattning involverade i flertalet administrativa processer i fråga om utbildning, forskning och samverkan.

”

»Förra veckan fick jag till en dag med forskning, och kanske får jag en dag nästa vecka, men denna vecka ingenting.«

KRISTINA ROSENGREN

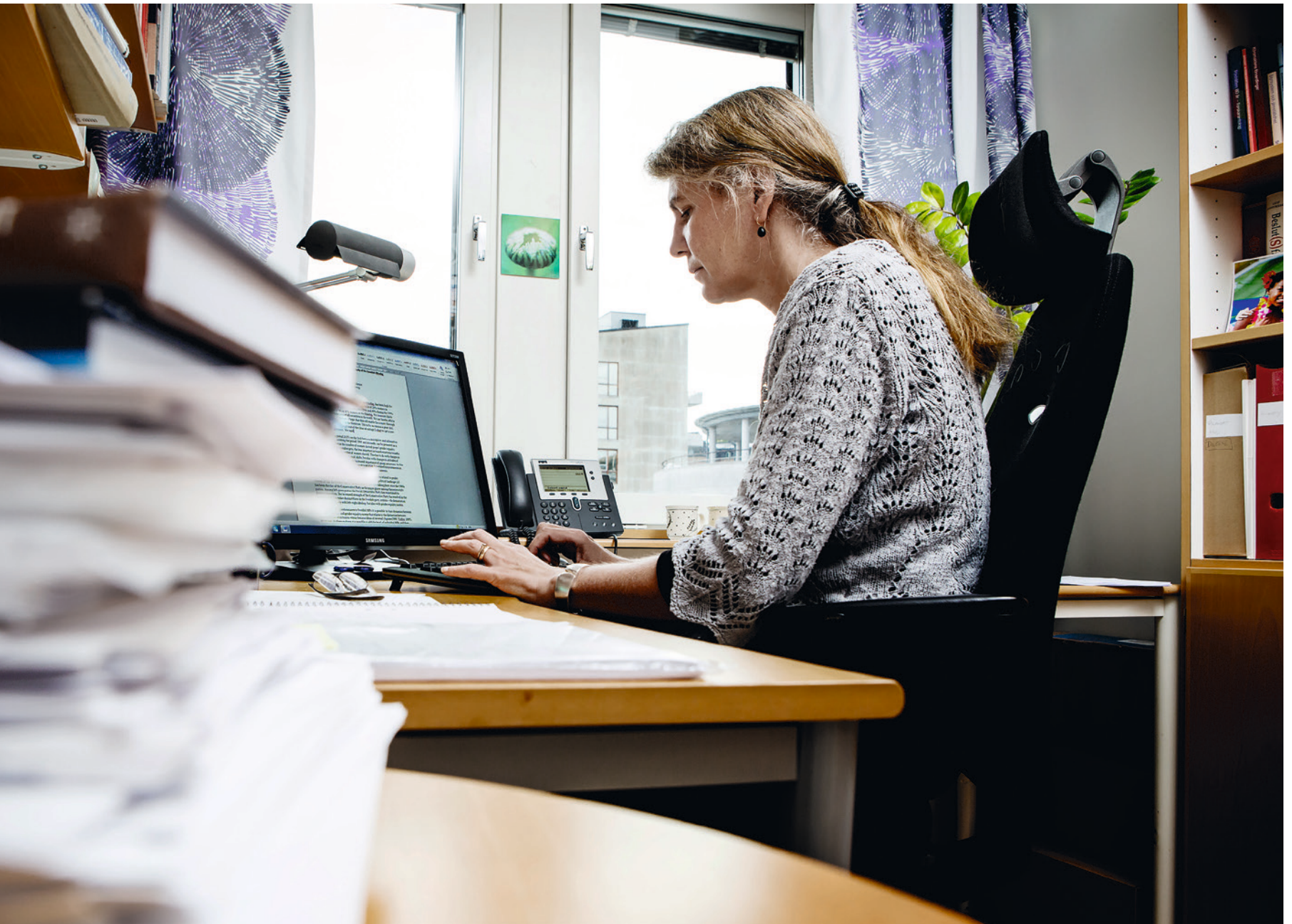
I en sammanställning från Universitetskanslerämbetet (UKÄ) med siffror från 2011 konstateras att svenska universitetsanställda forskare i genomsnitt lägger 27 procent av sin arbetstid på administration som tillhör kärnuppdraget. Forskare vid Göteborgs universitet lägger idag, enligt Abenius rapport, ytterligare 10 procent av sin tid på olika administrativa moment.

Samtidigt finns olika uppfattningar bland dem som svarat på enkäten om hur mycket tid som läggs samt hur betungande detta är.

Prorektor Helena Lindholm förklarar att rapporten i sig inte utgör grund för någon förändring:

– Det framgår av *Vision 2020* att universitetet ska sträva efter att vara en attraktiv arbetsplats. I detta ingår att ha en rimlig arbetsbelastning för alla anställda. I centrala arbetsmiljökommittén förs

diskussioner om hur detta bäst kan uppnås.

DET ÄR INTE BARA vid institutionen för vårdvetenskap och hälsa som forskare med egen extern finansiering har svårt att få loss timmar till forskning.

– Forskningstid innefattar ju så kallad forskningsadministration, det vill säga att skriva ansökningar och gå på möten, förklarar Lena Wängnerud, professor på statsvetenskapliga institutionen.

Som befördrad professor har Lena Wängnerud 30 procent institutionsfinansierad forskning i sin tjänst, och de egna externa forskningsmedlen ger ytterligare forskning. Hon tycker ändå att hon har svårt att få den tid hon behöver för att forska, till stor del beroende på olika forskningsmöten. Lena Wängnerud sitter med i flera olika forskningsgrupper, och

har upp till fyra olika möten i veckan, vilket gör att åtskillig forskningstid går åt.

Statsvetenskapliga institutionen är också tämligen framgångsrik när det gäller forskning. Institutionen välkomnar årligen flera gästande föreläsare, och seminarieschemat, med sju olika serier, är tämligen välfyllt, något som också påverkar forskningen.

– Att gå på seminarier är mycket utvecklande, det ger inspiration och gör en till en bättre forskare, men den egna forskningstiden blir lidande, säger Lena Wängnerud.

Jonas Hinnfors är också professor i statsvetenskap och han är just nu inne i en lugn period. Han har externa medel vilket ger upp till 65 procent forskning, inräknat kompetensutvecklingstiden, och han känner att han kan planera sin egen tid väldigt väl. Givet att han i nuläget har egen finansiering behövde

Även om seminarier är utvecklande och möten kan vara viktiga blir forskningstiden lidande, säger Lena Wängnerud.

han inte ansöka om mer medel i den senaste utlysningen och undvek på detta sätt flera arbetsmoment. Han väljer också att inte gå på så många seminarier utan istället prioritera forskningen.

– Det är ibland frustrerande, när det kommer en riktigt bra föreläsare i just mitt ämne, och jag ändå väljer att inte gå. Jag går ju miste om många bra idéer.

Jonas Hinnfors jämför sin tillvaro idag med hur det såg ut när han satt som studierektor, en post han hade fram till 2012:

– Då blev dagarna otroligt sönderhackade. Fakulteten, lärare och studenter, alla kom med frågor.

Under den perioden hade Jonas Hinnfors tjänstenedsättning med 55 procent, men han uppskattar att uppdraget i själva verket tog närmare 80 procent av hans arbetstid.

– Det är som helt olika

universum, då och där jag är idag. Att vara studierektor är ett roligt jobb, men ville man något annat så gick det inte.

DET FINNS INTE NÅGRA centrala direktiv vad gäller andel forskningstid för forskaranställda, utan ansvaret vilar på de enskilda institutionerna. Helena Lindholm förtydligar principerna för institutionsfinansierad forskningstid:

– I universitetets uppdrag från departementet ingår självklart forskning. Hur anslaget fördelas från styrelse till fakultet och vidare till institution är upp till fakultet och institution att bestämma.

Det finns heller ingen norm för hur mycket forskningstid de enskilda anställda har rätt till, och det görs ingen uppföljning av hur mycket tid som faktiskt delas ut, eller hur denna används.

Men vare sig en forskare får 10 eller 65 procent forsk-

ning i sin tjänst, är det tid som behövs för att hålla sig uppdaterad om pågående forskning på det egna fältet, vara aktiv som forskare inom sitt eget fält och meritera sig, men även hinna med att söka egna medel. Och att få plats för allt detta på den tid som faktiskt ges, det är något som många tycker är väldigt svårt.

- **MAN HINNER OFTA** knappt ens starta, eftersom startsträckan är så lång, säger Kristina Rosengren.

Just forskningsansökningar lyfts genomgående fram som ett särskilt stressande moment. Mer än hälften av alla intäkter till forskning och utbildning på forskarnivå utgörs idag av externa forskningsmedel, och för att kunna delta i konkurrensen måste forskare avsätta arbetstid för att skriva och bearbeta ansökningar. Enligt siffror från UKÄ ägnar professorer vid svenska lärosäten i snitt en femtedel av sin arbetstid åt ansökningar. För lektorer är motsvarande siffra 16 procent. Processerna kring forskningsansökningar har dock förändrats, och i rapporten från 2014 menar många att de lägger ner mer arbetstid på formalia kring ansökningar idag än för fem år sedan.

Johan Höjesjö tycker personligen att det är mycket viktigt att all undervisande personal har forskning i sina

tjänster, eftersom det ger kompletta miljöer, men också eftersom det ger möjlighet till kontinuitet i forskningen:

- Om man inte får den grundstommen är det lätt att hamna i en ond spiral där man inte får externa medel och inte heller får tid att skriva ansökningar eller producera forskning som stärker ens ansökningar.

Jonas Hinnfors påtalar att externa forskningsmedel är ett måste för att åstadkomma en lugn period för forskning, men påpekar också att ansökningsprocessen är mentalt påfrestande:

- **ATT ANSÖKA OM** medel kräver otroligt mycket arbete, och utsikterna att få nej är stora. Avslagsprocenten är ju 80-85 procent.

Problemen uppstår om man inte har forskningsmedel eller om medlen är på väg att ta slut, då man oftast får mer undervisning:

- Sådana perioder kan vara direkt nedbrytande, och då står man där i grottekvarnen igen.

En lösning som flera forskare lyfter fram är att åka bort. Johan Höjesjö försöker till exempel i någon mån planlägga sin tid för att få loss en dag i veckan, gärna på annan ort.

- Framför allt när det gäller skrivjobb, då är det värdefullt att komma bort, säger han.

Både Lena Wängnerud och

”

»Att ansöka om medel kräver otroligt mycket arbete, och utsikterna att få nej är stora.«

JONAS HINNFORS

Jonas Hinnfors menar försöker få loss en dag i veckan.

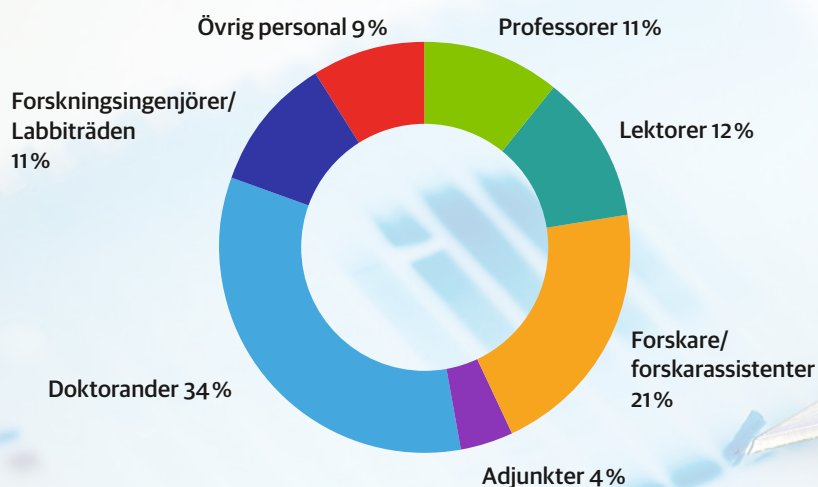
Johan Höjesjö har också haft möjlighet att resa långt bort under långa perioder, något de säger har varit den bästa lösningen på deras problem. Läsåret 2009/2010 var Lena Wängnerud gästforskare på Berkeley, och våren 2015 tillbringade hon sex månader i Spanien.

- **DET ÄR INTE LÄTT** att organisera, men det är absolut nödvändigt för mig som forskare, berättar Lena Wängnerud.

Johan Höjesjö har som mål att åka på en till två konferenser per år för att hålla sig uppdaterad om vad som pågår. År 2013 var han även på tre månaders sabbatical i Australien. Fakulteten bistod

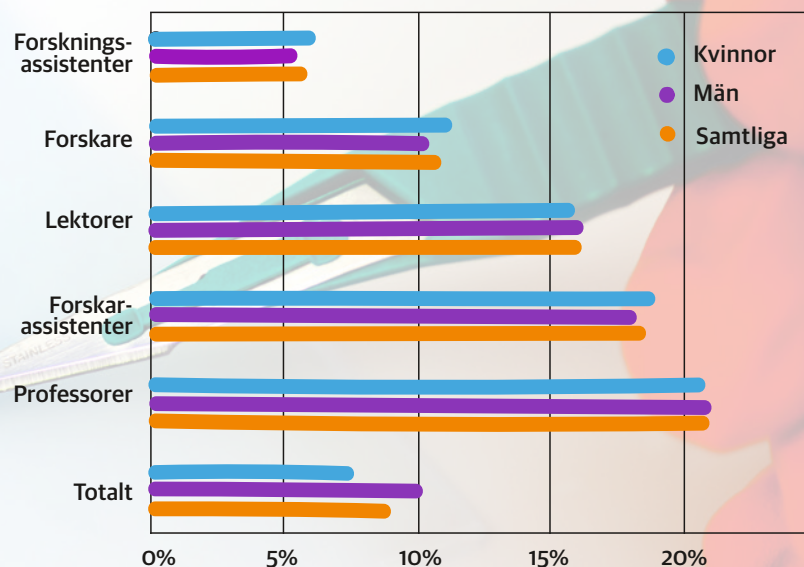
FOTO: ANNA-LENA LUNDOVIST

Så mycket tid läggs på forskning

Statistiken ingår i publikationen *Hur använder lärare, forskare och doktorander sin forskningstid?* (utgiven av Universitetskanslerämbetet 2014). Tabellen ovan visar fördelningen av arbetstid som läggs på forskning. Tabellen till höger visar tiden som läggs på ansökningar (2011).

Så mycket tid läggs på ansökningar

Kristina Rosengren menar att det är svårt att få tiden att räcka till den forskning man fått anslag för.

då med ett resebidrag, och han hade också inestående medel efter genomförd handledning som han kunde få ut kontant. Problemet handlade mer om att frigöra tid.

– Det här hade jag planerat i ett helt år. Jag åkte i augusti, när jag ändå inte hade någon undervisning, och lyckades frigöra hela september och oktober.

Lena Wängnerud tycker att universitetet skulle kunna bli bättre på att hjälpa enskilda forskare att åka iväg. Hon anser också att det borde kunna göras lättare för forskare att lösgöra tid och att få bidrag för forskningsresor.

– Idag är det främst dokto-

rander eller postdoktorer som kan åka, och det finns inte riktigt samma möjligheter för oss i ”mellanpositioner”, det vill säga innan man börjar få inbjudningar, utan man måste själv ta kontakt och bjuda in sig.

I ROLLEN SOM viceprefekt har Johan Höjesjö en tydlig inblick i uppföljningen av arbetstidsfördelningen på sin institution, tack vare medarbetarsamtalen.

– Hos oss har alla rätt till 20 procent forskning, men man ska också kunna visa upp en produktion på den tiden, särskilt om man får mer forskningstid än så.

I medarbetarsamtalen försöker han bistå i processen att planera tiden, till exempel i block om undervisning i kanske tio veckor, en kvartil, och block med upp till halvtid för forskning.

– Men det är inte heller alla som vill ha forskning, och då får man anpassa efter det också.

Lena Wängnerud tycker att det rent allmänt läggs för mycket på individen att pussla ihop på bästa sätt, och att det är ett alldeles för stort fokus på procent.

– Forskning är ett intellektuellt arbete som kräver tid.

Institutionerna skulle också kunna göra mer för att

underlätta forskarnas arbete.

– Man skulle kunna ha bestämda mötesfria dagar eller kanske veckor.

EN ANNAN LÖSNING är att på nationell nivå införa systemet med sabbaticals, schemalagda undervisningsfria perioder. Lena Wängnerud tror att detta skulle göra forskartillvaron lättare.

– Man skulle klara det väldigt mycket mer om man visste att om fem år, då får jag ett halvår på mig att forska.

TEXT: KARIN W. TIKKANEN
FOTO: EMELIE ASPLUND

FAKTA

Arbetsuppgifter som normalt är förenade med anställning som universitetslärare är: forskning och utvecklingsarbete, undervisning, kompetensutveckling och samverkan. Alla tillsvidareanställda har 10 procent kompetensutveckling i sin tjänst, medan andelen övriga arbetsuppgifter kan variera.

Planering av arbetstiden ska ske efter samråd med berörd universitetslärare, och med utgångspunkt i institutionens verksamhetsmål samt utbildnings- och forskningsuppdrag.

Ganska nöjda

Vad tycker medarbetarna vid Sahlgreńska akademien om fakultetens institutionsindelning? Den frågan ställdes i en enkät i våras.

Resultatet har nu kommit och visar att en majoritet vill behålla nuvarande organisation. Men det innebär inte att alla är nöjda.

DET VAR 2006 som Sahlgreńska akademien slog samman 15 institutioner till 6. Många var emot förändringen då, bland annat för att vissa institutioner blev väldigt stora och heterogena.

2011 tillsatte fakultetsledningen en grupp, den så kallade Reformklubben, med uppdrag att komma med förbättringsförslag. Det ledde bland annat till en enkät om institutionerna som skickades ut i våras. Resultaten är nu klara och visar att 42 procent av de svarande anser att institutionssammanslagningen försämrat den egna verksamheten medan 30 procent anger att verksamheten istället förbättrats. Trots detta vill 71 procent behålla nuvarande organisation.

– Resultatet förvånar mig inte, säger dekan Olle Larkö. Vår institutionsindelning är kanske inte perfekt men tillräckligt bra för att de flesta ska vara någorlunda nöjda.

Dessutom har Sahlgreńska Universitets-sjukhuset anpassat sin organisation till Sahlgreńska akademien, påpekar han.

– Vi har många beröringspunkter med sjukhuset även om det är sju gånger så stort som vi med 16 000 anställda.

DET ÄR FRAMFÖR allt institutionerna för odontologi och vårdvetenskap och hälsa som är nöjda. Det är också de enheter som berördes minst av organisationsförändringen, påpekar Claes Dahlgren, professor i medicinsk mikrobiologi, som var med och jobbade fram underlaget till enkäten. Han påpekar också att det är svårt att göra generella undersökningar av en så heterogen organisation som Sahlgreńska akademien men menar att enkäten ändå visar att missnöjet inom organisationen är stort på många områden, något som fakultetsledningen måste ta på allvar.

– Det handlar exempelvis om hur styrningen av verksamheten ser ut, vem som ska bestämma och hur kommunikationen fungerar. Inom vårdvetenskap är man ganska nöjd med sin institution men ändå finns ett starkt önskemål om ökat lärarinflytande över verksamheten. Generellt anser medarbetarna att institutionernas ledningsråd är det viktigaste organet för det institutionella arbetet, trots att vi formellt inte har några sådana organ.

- DET FINNS MÅNGA fler exempel och jag hoppas och tror att ledningen inte slår sig till ro utan följer upp resultaten även när det gäller institutionernas inre arbete.

Någon större organisationsförändring ger resultatet inte stöd för, konstaterar Olle Larkö.

– Men en förutsättningslös diskussion kommer att fortsätta. Akademien är visserligen konservativ men ingen betongkoloss. Vi har en mycket mer kollegial organisation än exempelvis sjukhuset men det finns ändå skäl att se över medarbetarnas inflytande.

Enkäten är gjord i samarbete med Forsknings- och innovationskontoret.

EVA LUNDGREN

FOTO: AFP/GETTY/NIKULFER DEMIR

Flersamlar pengar till flyktingar

Hittills har personal på statsvetenskapliga institutionen samlat in nästan 130 000 kronor till flyktingkrisens offer. Deras uppmaning att inspirera andra institutioner att göra samma sak har fått flera efterföljare på GU.

STATSVETARNAS upprop i förra numret av GU Journalen, men framför allt i sociala medier, har rönt stort intresse och lett till att flera institutioner runt om på GU har dragit igång liknande initiativ.

Helena Olofsdotter Stensöta, som är docent i statsvetenskap, berättar att det var bilderna på

den livlöse syriske pojken Alan som fick henne att agera.

– Jag blev väldigt illa berörd av bilden: pojken vid strandkanten som bars bort i famnen av en hjälparbetare. Jag kände verkligen att det kunde ha varit mitt eget barn. Så här får det inte gå till. På ett universitet kan man inte omdisponera resurser och exempelvis ställa in resor, som flera företag har gjort. Så jag skrev ett upprop att avsätta privata medel, som fick ett oväntat stort stöd.

I UPPROPET uppmanades anställda att skänka 5–10 procent av sin månadslön till någon organisation som arbetar med att hjälpa människor i nöd. Det har varit upp till var och en att bestämma vilken organisation man vill stödja.

– Vi ville inte hamna i diskussioner om vilken organisation som är bäst, säger Helena.

Universitetet kan inte stå opåverkad inför en stor flyk-

tingkatastrof, menar hon.

– Som en del av Göteborgs universitet vill vi kollektivt ta ställning för människovärdet i den pågående krisen.

Sedan dess har Helena fått ett antal mejl från andra som startat en liknande insamling. Bland annat har Stockholm Resilience Centre samlat in över 80 000 kronor och institutionen för språk och litteraturer vid GU skänkt över 23 000 kronor. Liknande initiativ är på gång på institutionen för globala studier och institutioner på Sahlgreńska akademien.

»Vi vill kollektivt ta ansvar för människovärdet.«

”

Även psykologiska institutionen har antagit utmaningen och hittills samlat in 62 000 kronor till olika organisationer.

– Vi valde att anta utmaningen eftersom det är en markering om att det är viktigt att stå upp för centrala värden och att välfärd också innebär ett ansvar. Jag tror att många på vår institution, liksom runt om i Sverige, känner en frustration över att många människor far illa i den nuvarande flyktingkatastrofen. Vi på institutionen har en möjlighet att bidra som ett kollektiv genom att vi är arbetskamrater i en väldigt privilegierad situation, berättar prefekt Jesper Lundgren som lagt upp en anonym enkät i GUL, där medarbetare kan ange hur mycket de har gett och till vilken institution.

På Handelshögskolans personalfest den 11 september lanserade Katarina Renström, tillsammans med andra kollegor på institutionen för nationalekonomi, initiativet *Handels – Let's make a difference*. Bara under kvällen skänktes närmare 19 000 kronor. Målet är att under tre månader samla in 200 000 kronor. Kampanjen fortsätter under hösten med en mängd olika aktiviteter och seminarier. Planen är att kampanjen ska avslutas med en stor auktion. Handelshögskolan har beslutat att i första hand stödja Rädda Barnen, *Barn på flykt* och i andra hand Läkare Utan Gränserns arbete med flyktingar.

VILKA KONSEKVENSER flyktingkrisen får för utbildning diskuterades på ett personalmöte i slutet av september på Utbildningsvetenskapliga fakulteten. Då bildades en särskild projektgrupp som ska föreslå åtgärder, uppdrag och budget. Dessutom har det kommit in ytterligare ett 20-tal förslag på konkreta aktiviteter om vad som bör göras, på kort och lång sikt.

– Utbildning är ett av samhällets främsta positiva medel för att svara mot de utmaningar som vi står inför med tanke på den kommande migrationen och som påverkar hela utbildningssystemet, sade dekan Åke Ingerman.

Uppropet har även fått internationell uppmärksamhet, berättar Helena Olofsdotter Stensöta.

– I Nederländerna har en tidigare medarbetare startat en kampanj på Amsterdams europeiska juridiska institution. Det är oerhört glädjande i en svår tid.

ALLAN ERIKSSON

Odontologerna sätter GU på kartan

Hur kommer det sig att Göteborgs universitet hamnar så lågt i THE- och QS-rankingarna?

Nu vet vi varför. GU får för få röster i de anseendeundersökningar som väger ganska tungt i dessa rankingar. Om det inte hade varit för odontologi, som lyfts fram som ett världsledande område, hade GU hamnat ännu lägre på listorna.

I **TIMES HIGHER** Educations ranking från 2013 fick exempelvis Lunds universitet 20 poäng för utbildningsanseende och 26 poäng för forskningsanseende. GU fick endast 8 poäng, i båda kategorierna.

– Vi får rejält sämre resultat än andra svenska lärosäten som vi jämför oss med. Det borde inte vara så stor skillnad egentligen, säger Magnus MacHale-Gunnarsson, utredare vid Forsknings- och innovationskontoret, som under sommaren köpte in ett urval av alla enkätsvar som låg till grund för Thomson Reuters anseendeundersökningar under åren 2010–2014.

Det handlar om den anseendeundersökning som på uppdrag av THE skickas till akademiker som publicerat artiklar i någon av de tidskrifter som ingår i Web of Science. I denna ställs fyra enkla frågor: Var finns den bästa forskningen i regionen? Var finns den bästa forskningen i världen? Var finns den bästa utbildningen i regionen? Och var finns den bästa utbildningen i världen?

– ENKÄTUNDERSÖKNINGEN frågar efter de bästa lärosätena i världen inom respondentens disciplin, alltså vilket lärosäte som anses ha flest världsledande forskningsmiljöer. Då är det självklart att de flesta rösterna hamnar på ett fåtal toppuniversitet.

När Magnus MacHale-Gunnarsson studerade vilka ämnen vid GU som under åren 2010–2014 fått de flesta globala forskningsrösterna var resultatet tydligt. Odontologi (Dentistry, Oral Surgery & Medicine) hamnade högst upp med totalt 55 röster. Utbildningsvetenskap fick

27 poäng, biologi 9 poäng och statsvetenskap 8 poäng.

– Det som får genomslag i mätningarna är stora och breda världsledande miljöer. Det tyder på att odontologi har en sådan miljö men också utbildningsvetenskap. Odontologi ligger på tredje eller fjärde plats i världen när det gäller publikationer per år.

Men det kommer inte som en överraskning för prefekt Annika Ekestubbe.

Magnus MacHale-Gunnarsson undersöker rankingar.

FOTO: OLAKJELBYE

»Odontologi ligger på tredje eller fjärde plats i världen ...«

MAGNUS MACHALE-GUNNARSSON

– Det är förstås väldigt roligt att odontologi i Göteborg lyfter hela GU:s anseende. Det beror på att vi har världsledande forskningsmiljöer inom flera områden och därmed ett mycket gott internationellt anseende. Vi har ju rankats högt tidigare: 2:a i världen. I den senaste QS-rankingen kom vi på tredje plats ”overall”, Karolinska Institutet var i topp. Men om man granskar det vetenskapliga, ”research impact”, är vi 2:a efter University of Michigan och 2:a efter Katholieke Universiteit Leuven i ”citations”. I båda dessa kategorier hamnar KI långt efter.

BÅDE THE- OCH QS-rankingarna har fått mycket kritik, bland annat för bristande representati-

vit. 2014 samlades det in knappt 8 000 svar. Men hur många som enkäten skickas till uppger inte Thomson Reuters.

– Det beror sannolikt på att svarsfrekvensen är generande låg. Jag gissar att den ligger på 10–15 procent. Det är en jätteskakig mätning med stora validitetsproblem, säger Magnus MacHale-Gunnarsson som menar att det är en orsak till att lärosäten åker upp och ner på listorna som en jojo.

Sammantaget får de svenska lärosätena relativt få röster om man jämför med toppuniversiteten som bedöms få flera tusen röster.

2014 kammade Karolinska Institutet hem flest röster, 178, av de nio lärosäten som Magnus MacHale-Gunnarsson undersökt. På andra plats kom Uppsala universitet med 124 och på tredje plats Lunds universitet med 112. Sedan är det ett bra hopp ner till övriga lärosäten. GU fick totalt 42 röster, i nivå med Chalmers och Linköpings universitet.

GU FÅR DE FLESTA globala forskningsrösterna i första hand från Västeuropa och i andra hand från Nordamerika. Dessa röster kan sedan delas in i sex breda ämnesområden vilka visar att GU får en större del av sina röster från ”Clinical, Preclinic & Health”, nästan lika många röster som för Lunds- och Uppsala universitet. Hela 60 procent av rösterna inom detta område kommer från odontologi.

– Om man ska hårdra resultatet kan man säga att det är tack vare odontologi som GU räddas i denna indikator, säger Magnus MacHale-Gunnarsson.

ALLAN ERIKSSON

Läs rapporten: ”Göteborgs universitet i Thomson Reuters anseende-mätningar”. Rapport: 2015/627.

Gränslösa möjligheter med bra utbildning

► **Lider EU av ett demokratiskt underskott?** Ja, det menar Christina Schmahl i sin masteruppsats *Reconsidering the EU's 'Democratic Deficit'. A Deliberative Perspective*. Uppsatsen, som inspirerats av sociologen Jürgen Habermas men också innehåller egna teorier, har belönats med det årliga Rutger Lindahlpriset för bästa masteruppsats. Priset är på 10 000 kronor men innebär också publicering som CERGU Working Paper.

Prisutdelningen skedde den 9 oktober under den årliga examensceremonin i Vasaparken för studenter som tagit kandidatexamen vid Europaprogrammet eller examen vid internationella Master of European Studies. Christina Schmahl var också en av tre tyska studenter som tog dubbel examen enligt ett samarbete som startade 2014 med ett av Tysklands främsta lärosäten, Universität Konstanz.

Urban Strandberg, programansvarig för Europa-programmet menade att examensdagen ar den lyckligaste dagen på hela året och att studenterna måste följa sin magkänsla när det gäller fortsatt verksamhet. Barbara Loester från University of Winchester påpekade att studenterna bland annat lärt sig lyfta fram vad de är riktigt bra på.

Susumu Shikano, representant för Universität Konstanz, tog sig själv som exempel på vart en bra utbildning kan leda.

– Jag studerade först i Tokyo men hamnade sedan i Tyskland där jag snart varit verksam i tjugo år. För er som nu tar examen väntar alltså gränslösa möjligheter.

FOTO: JOHAN WINGBORG

A-venue – en ny scen för konst

► **Du har väl inte** missat A-venue, Konstnarligena fakultetens nya mötesplats på Kungsportsavenyn 25? Du som är intresserad av vad Akademin Valand, Högskolan för design och konsthantverk och Högskolan för scen och musik håller på med, passa på att göra ett besök!

För mer information: www.a-venue.se

Tar plats i Paris finrum

En månad före klimattoppmötet i Paris arrangerade Thomas Sterner, professor i miljöekonomi, en workshop där flera av världens ledande klimatforskare deltog. Plats för mötet var Collège de France där han precis blivit gästprofessor.

– Mina franska vänner tittar på mig, både med beundran och viss misstro, eftersom detta är ett de mest prestigefulla lärosätena i världen.

COLLÈGE DE FRANCE grundades 1530 av Frans I som ett alternativ till det konservativt katolska Sorbonne. Institutionen är som en akademi, har endast 54 professorer och bedriver ingen reguljär undervisning. Istället ger man föreläsningar i alla möjliga ämnen, gratis och öppna för vem som helst. Dessutom finns där forskningslaboratorier och bibliotek i världsklass.

– Under det år jag ska vara i Paris kommer jag att stå för nio föreläsningar. Varje föreläsning syftar till att ge en inledande översikt och följs av ett seminarium till vilket jag har bjudit in en fransk kollega. Det är ett sätt att bredda mitt kontaktnät, för att göra nya bekanskap är en viktig del av glädjen med att tillbringa en tid utomlands.

Den 22 oktober höll Thomas Sterner sin installationsföreläsning. Den handlade om vilka styrmedel som kan lösa världens miljö- och resursproblem och bygger på ett par färskartiklar i *Nature* och *Nature Climate Change*.

– Förutom intressant innehåll var det också viktigt med ett vackert språk eftersom föreläsningen kommer att tryckas och ges ut som ett litet häfte. Publiken bestod av 450 personer. Jag erbjöds att ta med 150 egna gäster men jag känner inte ens så många som förstår språket. Min egen franska är

ganska flytande men inte så elegant, så jag fick verkligen lägga ner tid på att hitta rätt formuleringar.

Förberedelserna för gästprofessuren har varit minutiösa. Månaderna före installationen fick Thomas Sterner exempelvis mejl flera gånger i veckan av fem damer som med utsökt artighet bad om biografi, publiceringslista, övrigt material till webben, uppgifter inför pressmeddelanden och information om installationstalet.

– Bland tidigare innehavare av min gästprofessur hör bland andra britten Nicholas Stern, författare till den kända Sternrapporten. Fram tills nyligen var Roger Guesnerie lärosätets ende anställde ekonom. Nu är han över 70 år och ersatt av Philippe Aghion, som vann utnämningen över den av allmänheten mer kände Thomas Piketty.

MEN DET VAR tillsammans med Roger Guesnerie som Thomas Sterner den 29–30 oktober arrangerade en workshop med världsledande klimatforskare, en månad före klimattoppmötet i Paris. Bland deltagarna fanns den färgstarka miljö- och energiministern Ségolène Royal.

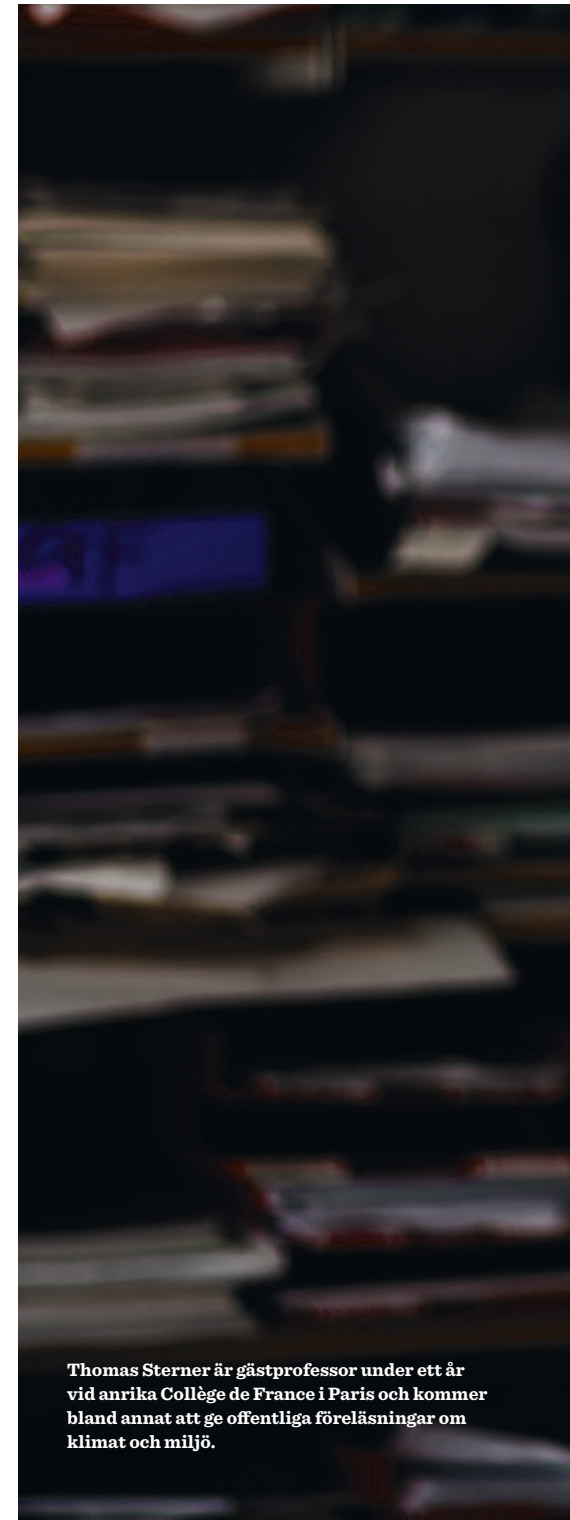
– Mötet liknade det jag arrangerade vid Handelshögskolan i Göteborg förra året, *Bortom IPCC – framtidens klimatforskning*. En specialutgåva av tidskriften *Environment and Resource Economics* om det mötet presenterades i Paris och länkade därmed samman de båda arrangemangen.

Klimattoppmötet i Köpenhamn för sex år sedan uppfattades som ett fiasko, påminner Thomas Sterner.

– I år kommer sannolikt de 195 deltagande länderna att försöka sätta upp mer realistiska mål. Risken är dock att varje land själv får bestämma vad de ska göra, vilket knappast kommer att leda till tillräckliga ansträngningar. Under hela toppmötet kommer jag att delta i föreläsningar och kommentera vad som händer.

Att det ändå går att komma överens visar EU, som nyligen beslöt att senast år 2030 minska växthusgasutsläppen med 40 procent jämfört med 1990.

– Sverige borde vara stolt över sin koldi-

Thomas Sterner är gästprofessor under ett år vid anrika Collège de France i Paris och kommer bland annat att ge offentliga föreläsningar om klimat och miljö.

oxidskatt som både är hög och någorlunda heltäckande. Frankrike har gjort tre försök att införa något liknande; första gången röstades förslaget ner, andra gången antogs det men avvisades av konstitutionsdomstolen. Nu har förslaget åter antagits men eftersom regeringen också lovat att inte höja några skatter innebär det att energiskatten samtidigt går ner.

TVÅ SAKER OROAR Thomas Sterner särskilt. Det ena är att världens länder inte kommer att lyckas med målet att hindra den globala uppvärmningen att öka mer än 2 grader jämfört med före industrialiseringen.

– Det andra är att vi kanske uppnår något slags klimatmål men på ett odemokratiskt sätt, exempelvis genom att USA och Kina kommer överens om vad som ska gälla, medan övriga länder bara får foga sig. Även det kan leda till stora problem, främst i den fattiga världen som kanske tvingas köpa

THOMAS STERNER

ARBETAR SOM: Professor i miljöekonomi vid Handelshögskolan, Göteborgs universitet

AKTUELL: Gästprofessor vid prestigefulla Collège de France 2015–2016.

FAMILJ: Fru och tre barn.

INTRESSEN: Ost, fiske, skidåkning och dans.

teknologi de egentligen inte har råd med och inte får det utrymme de egentligen har rätt till.

Thomas Sterner uppfattar sig gärna som optimist. Men det är svårt att vara det när det gäller klimatet.

- LJUSGLIMTEN ÄR dock ny teknik, framför allt solenergi, som fungerar oväntat bra och dessutom kostar allt mindre. Ett annat förslag är så kallad geoengineering, som bland annat innebär att skicka ut partiklar i atmosfären som gör att solljuset reflekteras bort, något de flesta dock är mycket tveksamma till. Men förnybar energi utvecklas som sagt ständigt och den dag det blir någorlunda enkelt och billigt att föra en vetlig klimatpolitik, och de fossila lobbyisterna därmed förlorar i inflytande, blir det kanske möjligt att rösta igenom ett riktigt tufft klimatavtal.

Ett problem är dock att ett miljövänligt

»Ljusglimten är ny teknik, framför allt solenergi som fungerar oväntat bra.«

levnadssätt ofta upplevs krångligt, påpekar Thomas Sterner.

– Vi kan förstås inte slita biffarna ur munnen på människor eller tvinga folk att åka kollektivt, men det borde finnas sätt att göra miljövänliga val mer självklara. När jag fick den här professuren tänkte jag exempelvis först att det vore trevligt att åka tåg ner till Paris. Det har jag gjort många gånger förr. Men nu har förbindelserna försämrats; idag krävs 4–6 byten, bland annat i Essen klockan tre på morgonen. Mina många flygresor ger mig dock dåligt samvete.

”

Under sitt år i Paris bor Thomas Sterner alldeles i närheten av Collège de France, i Paris femte arrondissement, nära Sorbonne, Panthéon och Musée de Cluny. Men även om Quartier Latin lockar med många universitet, kulturinstitutioner och intressanta byggnader finns där en annan plats som han gärna besöker.

– Det är Jardin Tropical, en bortglömd park full med exotiska skulpturer och byggnader vars syfte en gång i tiden var att visa Frankrikes storhet som kolonialmakt. Det är förstås inte lika populärt idag vilket lett till att de många monumenten nu vittrar sönder. Men för mig är området en liten förbisedd oas, som ingen längre kommer ihåg, men som jag älskar att strosa runt i.

TEXT: EVA LUNDGREN
FOTO: JOHAN WINGBORG

Läraren som vill ha forskande studenter

- Kampen mot antibiotikaresistens är en strid utan slut, förklarar Anne Farewell, forskare inom molekylärbiologi. Hon är snart klar med en online-kurs om denna kris som utvecklats till ett av de största hoten mot människans hälsa. Nu blir hon Göteborgs universitets första excellenta lärare.

BUFFALO I NORDÖSTRA USA ligger på gränsen till Kanada, nära Niagarafallen. Där växte Anne Farewell upp och hennes första vetenskapliga intresse handlade om blod.

- Min mamma arbetade som sjukhuskenniker och när hon förklarade hur blodets celler fungerar tyckte jag att det var jätteintressant. Men min familj var inte särskilt rik och hade jag inte fått stipendier, och dessutom jobbat hårt vid sidan av, hade jag aldrig kunnat studera vidare.

Det var dock under sina studier vid University of Rochester som Anne Farewell på allvar började intressera sig för molekylärbiologi.

»Tanken var att jag skulle ge föreläsningar men jag visste inte hur jag skulle ta reda på om studenterna verkligen lärde sig något.« ”

med tanke på att hon två gånger tilldelats pedagogiska priser, 2005 och 2014.

– Man ansöker till excellent lärare, ungefär som när man blir docent. Meriterande för mig var nog bland annat den kurs i naturvetenskaplig pedagogik som jag ger vid PIL-enheten. Då undervisar jag personer som går kursen för att de måste, men som kanske egentligen inte är så intresserade, och det innebär en särskild utmaning.

Som excellent lärare kommer Anne Farewell bland annat att ingå i GU:s nya pedagogiska akademi.

– Nästa år får jag också ägna två månader åt ett pedagogiskt projekt. Men det finns fullt med duktiga personer vid GU, jag är bara den första i vad jag hoppas blir en lång rad excellenta lärare.

MEN ATT ANNE FAREWELL lyckats så väl som pedagog är på sätt och vis ganska oväntat.

– Jag hade ingen erfarenhet alls av att ge lektioner, varken som forskarstuderande eller som postdoktor, när jag började undervisa vid GU. Eftersom jag kommer från USA kände jag heller inte till det svenska systemet. Tanken var att jag skulle ge föreläsningar men jag visste inte hur jag skulle ta reda på om studenterna verkligen lärde sig något. Så jag beslöt att testa nya sätt att undervisa.

Avbruten fallstudie kallas en av de metoder som Anne Farewell introducerat vid Göteborgs universitet.

– Studenterna får först bakgrundinformation om ett experiment. Sedan får de diskutera vilka frågor dessa data väcker och arbetar så vidare. Vid bestämda moment blir de avbrutna av läraren som kollar att

alla är på rätt spår och förstår uppgiften. Det innebär att studenterna får ett slags äganderätt till sina egna projekt, det är de själva som bestämmer hur resultaten ska tolkas och hur de ska gå vidare. På så sätt lär de sig på ett mycket djupare plan än om de bara hade följt färdiga instruktioner. För det som är roligt med laborationer är ju att upptäcka själv.

Studenterna får också läsa riktiga forskningsartiklar som de sedan presenterar för sina kurskamrater, som bidrar med frågor.

– I början jobbar studenterna mest för att få bra betyg. Men allteftersom de blir mer trygga med att fundera själva börjar de också arbeta för att de faktiskt är intresserade.

Den bästa kommentar hon fått av en student är: ”Det här var den svåraste kurs jag någonsin gått, men också den där jag lärt mig mest.”

Den sämsta kommentaren var: ”Jag är så glad att det här är över nu så att jag kan gå en annan kurs där jag inte behöver tänka.”

– Men båda uttalandena speglar mitt sätt att undervisa. För det spelar ingen roll om det är historia eller matematik, varje disciplin har sina forskningsmetoder som studenterna borde lära sig redan på grundnivå.

FÖR ANNE FAREWELL hänger nämligen undervisning och forskning intimt samman. Hennes eget område, antibiotikaresistens, började hon exempelvis ägna sig åt efter en kurs för sina grundstudenter.

– Mikrobiologi är ett enormt forskningsområde. Det går alltså inte att undervisa i allt utan man får välja ut något tema att arbeta från. Vid ett tillfälle bestämde jag

– Att studera dna och hur gener sätts på och stängs av var så intressant att jag fick känslan av att kunna hålla på med det resten av livet utan att tröttna. Så jag läste vidare och disputerade så småningom vid University of Michigan.

TILL SVERIGE KOM Anne Farewell 1993 mest för att hon ville uppleva något annat. Först var hon i Uppsala och Lund innan hon kom till Göteborg. Nu arbetar hon vid Lundberglaboratoriet på Medicinargatan och har fullt med studenter från olika delar av världen, som bland annat undersöker jästceller vid sina datorer på labbet.

Att hon utsetts till Göteborgs universitets första excellenta lärare är inte så konstigt

För Anne Farewell är det viktigt att studenterna lär sig tänka som forskare redan på grundnivå.

»I början av 1970-talet trodde man att vi inte behövde fler sorters antibiotika så då upphörde forskningen ...«

”

ANNE FAREWELL

mig för att utgå från antibiotikaresistens och var därför tvungen att sätta mig in i forskningsområdet. Det var då jag insåg hur intressant det var och hur mina tidigare kunskaper kunde användas även här.

Antibiotikaresistens är inte ett problem som väntar långt i framtiden. Tvärtom är många av världens länder hårt drabbade redan nu.

– I Sverige har vi god tillgång på sjukvård, bra hygien och dessutom förbud mot att ge boskap medicin i förebyggande syfte. Därför är antibiotikaresistens ännu inte ett lika allvarligt problem här som på andra håll. I länder med sämre sjukvård är antibiotikaresistensen utbredd och risken är stor att vi hamnar i samma situation som för hundra år sedan, då människor kunde bli allvarligt sjuka och till och med dö av enkla infektioner.

BAKTERIER BILDAS överallt, också som så kallad biofilm inuti en kateter eller i kroppens vävnader. Där blir de ännu svårare att komma åt för både immunförsvaret och för läkemedel.

– Forskningen om antibiotika är idag intensiv men tyvärr har det inte alltid varit så. I början av 1970-talet trodde man att vi inte behövde fler sorters antibiotika så då upphörde forskningen på nya produkter under nästan 40 år. Nu har vi insett att vi hela tiden måste utveckla nya mediciner, eftersom bakterier ständigt muterar. Människan kommer alltid att ligga steget efter, så målet är inte att utrota bakteriernas

resistens. Istället handlar det om att fördröja evolutionen samtidigt som vi försöker ta fram nya läkemedel.

Just nu arbetar Anne Farewell med ansökningar till två nya studier. Hon ingår också i ett projekt som sökt medel från UGOT Challenges, med Joachim Larsson som huvudsökande. Bland annat handlar det om att testa en online-kurs som hon utvecklat.

– Den var först tänkt som en MOOC, en Massive Open Online Course. Men eftersom GU tidigare i år bestämde att inte satsa på MOOC arbetade jag om den. Den kommer att bli tillgänglig innan årsskiftet för vem som helst som är intresserad och kräver inga särskilda förkunskaper.

Att en kurs för studenter inspirerar till forskning som sedan leder till en online-kurs för allmänheten, det är precis så universitetet borde fungera, menar Anne Farewell.

– Forskning har fortfarande högre status än undervisning, inte minst för att forskning ger externa medel. Men jag tror att något håller på att hända, allt fler unga människor inser vikten av att också vara en bra lärare. För även om det är svårt att få tillräckligt med tid är nog idealet att de flesta seniora forskare också ägnar sig åt undervisning.

Förra året var Anne Farewell tillbaka i USA en termin, som STINT-stipendiat på Williams College i nordvästra Massachusetts.

– Det är ett litet Liberal Arts-college med otroligt duktiga lärare och ambitiösa stu-

ANNE FAREWELL

ARBETAR SOM: Universitetslektor vid institutionen för kemi och mikrobiologi.

AKTUELL: Är Göteborgs universitets första excellenta lärare.

BOR: I Kungsladugård.

FAMILJ: Man, tre katter.

SENAST LÄSTA BOK: *Det som inte dödar oss* – Millennium 4.

SENASTE FILM: *Avengers: Age of Ultron*.

FAVORITMAT: Kräfter.

INTRESSEN: Datorspel, exempelvis *Anno 2070* och *Diablo 3*. Gillar också att sy lapptäcken.

denter. Här är det verkligen undervisningen som står i centrum och som diskuteras hela tiden, på lunchen, i korridoren, överallt. Studenterna vet om att de hör till eliten och läraren behöver aldrig påminna om att de ska läsa på inför nästa lektion. Och det är förstas fantastiskt men samtidigt är dessa studenter oerhört stressade och många mår ganska dåligt. Svenska studenter, som har gratis utbildning och tid för andra aktiviteter, har det mycket bättre.

EGENTLIGEN ÄR Anne Farewell ganska nöjd med att hon för över tjugo år sedan råkade hamna i Sverige. Hon bor i Kungsladugård, gifte sig förra året med sin partner sedan tio år och har tre katter som springer ut och in.

– När jag bodde i USA uppfattade jag mig som väldigt långt till vänster; i Sverige befinner jag mig politiskt mer i mitten. Jag föredrar ett samhälle där jag visserligen måste betala ganska hög skatt, men där människor inte behöver svälta, barn har fri hälso- och sjukvård och där jag kan gå nerför gatan klockan åtta på kvällen utan att behöva vara rädd. I ett land där även utsatta människor har det någorlunda drägligt minskar kriminaliteten och samhällsklimatet blir mjukare, vilket alla vinner på. Arbete är betydelsefullt, men i Sverige inser man att också fritid är viktigt. Bakom det svenska ordet "lagom" döljer sig en hel filosofi som jag tycker väldigt mycket om.

TEXT: EVA LUNDGREN
FOTO: JOHAN WINGBORG

Konst kan bota extremism

Kan konst och kultur vaccinera mot våldsbejakande extremism? Ja, det menar bland andra Tarja Karlsson Häikiö som vill se mer estetiska ämnen i skolan.

– Exempelvis bild och slöjd handlar inte i första hand om att eleverna ska skapa fina föremål utan om att hjälpa dem undersöka vilka de själva är.

DET VAR UNDER ett seminarium i Almedalen som bland andra Tarja Karlsson Häikiö, universitetslektor och enhetschef för bild- och slöjdläroverutbildningarna vid GU, uppmärksammade vikten av estetiska ämnen i skolan. Hon har själv jobbat som bildpedagog och lärare i förskola och grundskola i 17 år innan hon blev lärarutbildare.

– Vi lever i en väldigt visuell kultur med bilder överallt som har ett budskap men även ofta är vinklade, används i reklam eller i propagandasyfte. Vi lägger också ut egna bilder på Facebook eller Instagram utan att alltid tänka efter hur bilderna kan uppfattas av andra. Just för att bilder möter oss överallt är det viktigt att barn och unga redan tidigt lär sig analysera och förstå att det kan finnas underliggande motiv att välja en viss bild framför en annan.

BILD ÄR ETT estetiskt ämne, men också etiskt, påpekar Tarja Karlsson Häikiö.

– Bilder påverkar, på gott och ont. Ett aktuellt exempel är hur hela världen plötsligt blev uppmärksam på den flyktingkatastrof som pågick i flera år, på grund av ett foto på en liten pojke som drunknat i Medelhavet. I det fallet gjorde en informativ men omskakande bild att ett stort antal människor kunde identifiera sig med det väldiga lidande flyktingtragedin innebär. Men estetiska uttrycksformer kan också brukas i andra syften. Många extremistiska grupper, exempelvis IS, är oerhört skickliga när det gäller att använda de kulturella koder som tilltalar ungdomar, både när det gäller bild och

Tarja Karlsson Häikiö menar att estetiska ämnen också är etiska och att de hjälper barn och unga att förstå sig själva.

”

»För att kunna analysera andras bilder måste man också ha skapat själv.«

TARJA KARLSSON HÄIKIÖ

suggestiv musik.

Sedan 2011 är estetiska ämnen inte längre obligatoriska i gymnasieskolan och ger heller inte de meritpoäng som är viktiga när ungdomar söker till vissa utbildningar. På senare år verkar insikten

om de estetiska och praktiska ämnens betydelse dock ha ökat. Gymnasieminister Aida Hadzialic har exempelvis lovat att de estetiska ämnena ska återinföras på gymnasiet.

– Idag måste många gymnasieungdomar, exempelvis i

Skåne, resa långa vägar om de vill ägna sig åt något estetiskt ämne eftersom flera utbildningar lagts ner, berättar Tarja Karlsson Häikiö. Man glömmar att konstnärligt arbete är viktigt i sig. När eleverna skapar själva får de möjlighet att utveckla sin självbild, ta ut svängarna och uttrycka tankar som det kanske inte riktigt finns plats för annars i skolan. Det viktiga är inte att det bara blir fina bilder – även om själva hantverket inte är att förakta – utan att eleverna får tid till fördjupning. Bildämnet är ett reflektionsämne och för att kunna analysera andras bilder behöver man också ha skapat själv.

ETT PROBLEM de estetiska ämnena har att brottas med är att de ofta uppfattas som hjälpämnen som ska göra exempelvis svenska eller matematik mer konkret begripligt.

De estetiska ämnena riskerar också att förminska till ”roliga timmen”, förklarar Tarja Karlsson Häikiö.

– Att ha roligt är inte fel, det kan man gott få ha i skolan, men att fokusera på den uppfattningen gör att bild, musik och slöjd missgynnas. Estetiska och praktiska ämnen handlar inte bara om att göra, det finns alltid en teori bakom.

BILDÄMNET handlar om mycket: visuell kommunikation, bilder som språk och maktfaktor, bildanalys, förutom om träning av perception och hantverkskunskaper. Men Tarja Karlsson Häikiö menar inte att bild, kultur och konst i skolan automatiskt gör elever mindre extrema eller odemokratiska. Men genom bild, slöjd och musik kan man närma sig elevernas egna tankar och bearbetning av kunskap.

– De estetiska ämnena övar dessutom elevernas sociala kompetens, problemlösningsförmåga och empati. Skolans uppgift kan inte bara vara att skapa ny arbetskraft. Det måste handla om att utveckla goda, reflekterande och socialt dugliga medborgare också vid sidan av att utveckla ämneskunskaper.

TEXT: EVA LUNDGREN
FOTO: JOHAN WINGBORG

Låt barnen få rösta!

- Demokratisera demokratin så att den omfattar alla medborgare, uppmanar John Wall, etikprofessor från USA.

Han är filosofen som rört om i debatten genom att mena att rösträtt borde gälla alla, även nyfödda barn.

JOHN WALL KOMMER från Rutgers University, Camden, New Jersey, och är i Göteborg för att medverka i konferensen *Growing with Design* den 14–15 oktober. Han hinner knappt slå sig ner med en kopp svart te i kaféet på HDK innan han börjar förklara den term han myntat, ”childism”.

– Demokrati bygger på tanken att alla ska kunna vara med och påverka. Men även i de mest utvecklade samhällen saknar en tredjedel av medborgarna denna möjlighet, nämligen barn och ungdomar.

Att komma till barnvänliga Sverige och föreläsa om barns rättigheter känns lite

märkligt, medger John Wall.

– Sverige är ett föregångsland, USA ligger tyvärr väldigt långt efter: dödsstraff för barn försvann först 2005, barn kan fortfarande få livstids fängelse, generell barnhälsosovård är eftersatt. Och sedan Somalia den 20 januari ratificerade FN:s barnkonvention är USA det enda land i världen som inte har gjort det.

ÄNDÅ MENAR John Wall att inte ens Sverige tar tillräcklig mycket hänsyn till ett childistiskt perspektiv, där samhället ses med barnens ögon.

– Jag brukar jämföra med hur kvinnors rättigheter utvecklats under 1900-talet,

eftersom det är ett så tydligt exempel. Först kämpade kvinnorna för rösträtt, sedan för lika rättigheter även i andra frågor. Men så småningom kom feminismen att handla om något annat, om vad jämlikhet egentligen är och om vad det innebär att vara människa. Frågor, som aldrig tidigare diskuterats, kom upp i debatten, som flexibla arbetstider, social trygghet för äldre och förstås allt möjligt som har med barnomsorg att göra. Kvinnornas insteg i offentligheten ledde till ett delvis nytt samhälle.

Att varje människa har särskilda rättigheter, oavsett börd, nationalitet eller förmåga, är en tanke med ursprung i upplysningens filosofi. Men för Rousseau, Kant och Locke handlade det bara om den vuxna människan, påpekar John Wall.

– Att just rösträtt är viktigt även för barn beror på att utan den är man en andra klassens medborgare. Visst kan andra personer företräda en i olika sammanhang men det är inte samma sak som att ha möjlighet att vara med och påverka själv.

KVINNORS RÖSTRÄTT brukar förklaras med att allt fler kvinnor började arbeta i industrin runt förra seklet.

– Men många barn arbetar också och bidrar till familjens försörjning, kanske inte i Sverige men i andra länder. Barn hör till världens fattigaste och mest utsatta människor, men de har ingen makt att på egen hand förändra sin situation.

Rösträttsåldern är 18 år i flertalet länder, men i exempelvis Brasilien, Österrike, Bosnien- Hercegovina samt flera tyska delstater får man rösta vid 16, påpekar John Wall.

– Det är svårt att argumentera för att den ena åldern är bättre än den andra, vilket beror på att det egentligen är obegripligt varför man ska ha uppnått en särskild ålder överhuvudtaget. I exempelvis tyska förbundsdelstaterna har rösträtt vid födseln diskuterats flera gånger även om förslaget aldrig accepterats. Den tyska idén innebär att rösträtten i början tillfaller vårdnads-

man alltid gjort och så vidare. Och alla människor befinner sig i olika nätverk av ömsesidigt beroende som varje dag påverkar vad de gör, inte minst hur de tänker politiskt. Visserligen är vissa människor mer beroende än andra, men borde exempelvis en person som plötsligt hamnar i rullstol bli av med rösträtten?

BARNDOMEN UPPFATTAS ofta som ett stadium som människan måste ta sig igenom på sin väg mot att bli vuxen, påpekar John Wall. Childism handlar om att istället uppskatta barnet för vad hen är just nu.

– De som är barn nu får visserligen en vuxens rättigheter så småningom. Men barn, med alla de erfarenheter de har, kan ge samhället nya insikter just för att de är barn. Och ju fler olika människor som kommer till tals, desto rikare och mer komplext samhälle får vi.

De flesta som John Wall talat med uppfattar rösträtt för barn som en ganska

»För så har det varit med alla rättigheter, de uppfattas som orimliga i början, även av dem som skulle gynnas av reformen, men så småningom börjar allt fler människor tänka om.« **JOHN WALL**

”

havaren som sedan bestämmer när rätten ska överföras till barnet. Mitt förslag är lite radikalare, nämligen att barnet självt ska få avgöra när han eller hon anser sig mogen att rösta. Det kan ske vid tio års ålder eller kanske redan när barnet är fem.

En invändning John Wall brukar få höra är att barn varken har den kunskap eller erfarenhet som behövs för att kunna rösta. De har helt enkelt inte hunnit lära sig särskilt mycket om ekonomi eller om hur samhället fungerar.

– **TANKEN ATT MAN** på något sätt måste meritera sig för att få rösta, exempelvis genom läskunnighetstest, har bara lett till orättvisor. I USA röstade exempelvis betydligt färre afroamerikaner innan the Voting Rights Act infördes år 1965, som förbjöd diskriminering. Men om vi anser att vuxna inte ska behöva någon särskild kunskap för att få rösta, varför skulle då barn behöva det? Och påståendet att barn inte har någon erfarenhet stämmer inte. De vet mer om skolan än de flesta vuxna, och har i många länder stor erfarenhet av att vara fattig, sjuk och utsatt. När det gäller internet och annan ny teknik, som får allt större betydelse i våra samhällen, brukar barn och ungdomar dessutom kunna mycket mer än de flesta vuxna.

Ett annat argument brukar vara att barn är osjälvständiga och kanske bara röstar som mamma och pappa.

– Vi vill gärna att varje människa ska göra ett individuellt och genomtänkt val. Men vi vet ju att det ofta inte är så; gifta par röstar på samma parti, man röstar som

absurd tanke, till och med John Walls egen dotter.

– När hon var 15 år gammal frågade jag henne om hon skulle vilja rösta. Hon bara skrattade och sade att hon inte hade en aning om vad hon i så fall skulle rösta på. Men, menar jag, om hon hade haft rösträtt hade hon tagit reda på det. För så har det varit med alla rättigheter, de uppfattas som orimliga i början, även av dem som skulle gynnas av reformen, men så småningom börjar allt fler människor tänka om.

Först när de mänskliga rättigheterna också omfattar barn blir de mänskliga – på riktigt, menar John Wall. Och att barn skulle förändra samhället om de fick mer inflytande är han övertygad om.

– I början skulle det kanske handla om att få rimlig finansiering av skolan, om bättre barnhälsovård eller om rätt för barn att starta företag. Men så småningom skulle alltmer hända. Barn brukar exempelvis vara engagerade i miljön, det är ju deras framtid det handlar om. Och kanske skulle barnen få oss att tänka annorlunda om brott och straff: att det inte är bra att skicka barn i fängelse håller de flesta med om, även om vi ju gör det ändå i USA. Men om barn inte mår bra av fängelse, gör verkligen vuxna det då? Och så skulle en helt ny diskussion om mänsklighetens stora frågor ta fart ...

TEXT: EVA LUNDGREN
FOTO: ALLAN ERIKSSON

Milstolpar när det gäller barns rättigheter

- 1920** Rädda Barnen grundas (International Save the Children Alliance).
- 1924** Genève-deklarationen om barns rättigheter antogs av NF.
- 1959** FN:s barndeklaration.
- 1989** FN:s barnkonvention.

JOHN WALL

ARBETAR SOM: Professor vid Rutgers University, Camden, New Jersey, och har bland annat skrivit boken *Ethics in Light of Childhood*. Nästa år utkommer boken *Children's rights: today's global challenge*.

Han medverkade i konferensen *Growing with Design* som pågick 14–15 oktober. Arrangör var masterutbildningen *Child Culture Design* vid Högskolan för Design och Konsthantverk, en utbildning som lockar studenter från hela världen.

Jag skriver, alltså tänker jag

Kan en koreograf, journalist och författare inspirera till bättre akademiska texter? Det menar i alla fall Maria Norbäck och Elena Raviola, redaktörer för en nyutkommen bok om skrivande.

– Idag är det viktigaste att bli publicerad, även om texterna innehåller rent nonsens. Det vill vi försöka ändra på genom att lyfta fram själva skrivprocessen, som ju ändå är vad de flesta forskare håller på med till vardags.

FORSKARE SKRIVER nämligen hela tiden, inte bara när de arbetar med en artikel eller ett bokkapitel, påpekar Maria Norbäck och Elena Raviola, universitetslektorer vid Gothenburg Research Institute, Handelshögskolan.

– Vi författar längre eller kortare kommentarer till våra studenter, gör fältanteckningar, skriver ner intervjuer och gör en massa annat skrivande i en lång process som kanske till slut leder till något vi publicerar, förklarar Maria Norbäck. Men trots att vi skriver nästan jämt har vi ofta en felaktig bild av hur skrivprocessen går till. Hur många gånger har jag exempelvis inte sagt att nu vet jag precis vad min text ska handla om, nu gäller det bara att skriva ner det. Och sedan, när jag väl börjat skriva, visar det sig att det blir en helt annan text än jag tänkt från början. Det är nämligen först när jag måste formulera mig skriftligt som det verkliga tankearbetet kommer igång.

DET FINNS EN uppsjö med böcker om hur en akademisk text bör skrivas, påpekar Elena Raviola.

– Därför ville vi inte göra ytterligare en lärobok med instruktioner om hur vi ska skriva. Istället ville vi lyfta fram olika erfarenheter och undersöka vad som faktiskt händer när olika personer sätter sig vid datorn för att arbeta med en text.

Även om ingen längre tror att ens naturvetenskapen är strikt objektiv finns ändå en föreställning om att forskaren ska framställa sina resultat som om de handlade om en oberoende sanning, påpekar Maria Norbäck.

– Vetenskapen gömmer sig bakom en ridå av objektivitet, den ska vara ren och sann, orörd av mänsklig hand. Mina studenter tror exempelvis att de inte får använda ordet ”jag”, precis som om textens veten-

skaplighet är beroende av hur opersonlig den är.

Det leder till onödigt träaktiga texter, påpekar Elena Raviola.

– Vi tvingar studenterna att läsa våra trista artiklar i företagsekonomi, men finns det någon annan som är intresserad? Vi forskare måste ständigt fråga oss varför och för vem vi skriver. Visst är det tryggt att följa den mall man skolats in i, men en text blir inte sämre bara för att även andra än experter kan förstå den.

ATT SKRIVA BEGRIPLIGT har också ett etiskt, värde menar hon.

– Forskare ute på fältarbete intervjuar ju en mängd olika sorters människor. Sedan går vi iväg och författar ihop en text som de som vi skriver om inte förväntas kunna läsa. Så vilka relationer skapar vi egentligen?

Skrivande är nämligen också politiskt och skulle kunna vara emancipatoriskt, påpekar Maria Norbäck.

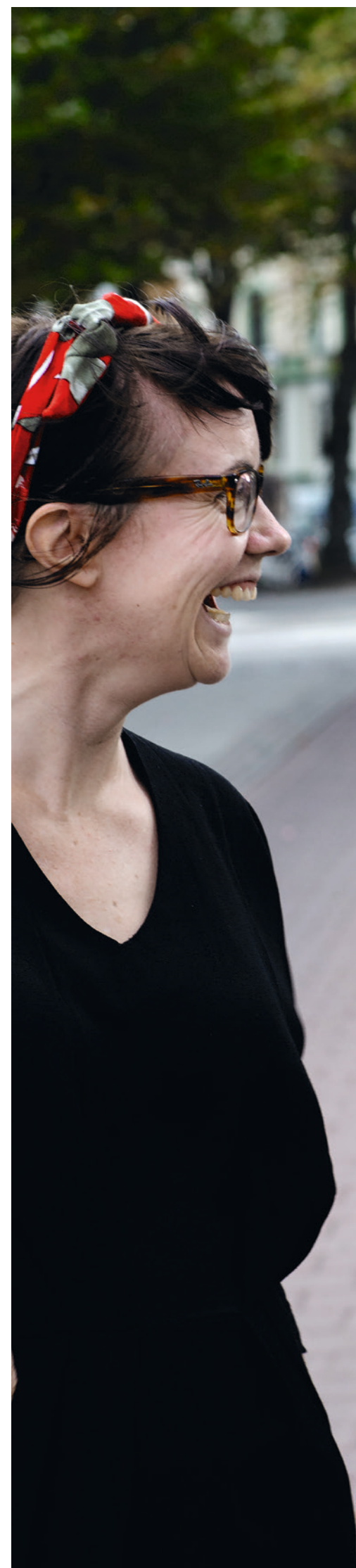
– När vi skriver skapar vi bilder, exempelvis av invandrare som en homogen grupp, vilket förstås inte är sant. Om vi skriver tillsammans med de människor vi forskar om blir bilden en helt annan.

FORSKNINGSSAMHÄLLET uppmuntrar dock inte forskare att skriva bättre, påpekar hon.

– ”Publish or perish” kallas ju det system som innebär att det inte har någon betydelse om det man skriver är rent nonsens, bara det blir publicerat. Det handlar om att författa artiklar på engelska, istället för böcker på svenska, och även om vi är duktiga på engelska blir texten ofta torftigare på ett främmande språk. Det tragiska med det här systemet är att medan fler och fler texter produceras blir de som läser allt färre.

Skrivandet i sig kan annars ses som en forskningsmetod, påpekar Elena Raviola.

– Man har inte alla tankar i huvudet

”

»Man har inte alla tankar i huvudet innan man börjar skriva, istället utvecklas de under skrivprocessen.«

ELENA RAVIOLA

Vetenskapliga texter behöver inte alls vara opersonliga och tråkiga, menar Maria Norbäck och Elena Raviola.

innan man börjar skriva, istället utvecklas de under skrivprocessen, det är helt enkelt svårt att tänka utan att skriva. Och visst kan det vara bra att bara prata ibland, men att samtala om en text där man kan utveckla ett resonemang leder ofta djupare.

Det är när man skriver som man får syn på logiska luckor och fel i argumentationen, påpekar Maria Norbäck.

– Skriver man en text som fler kan läsa får man också en bredare diskussion. Samhällsproblem handlar ju sällan om enbart medicin eller ekonomi utan om både och. Tyvärr är det svårt med mångvetenskap, tidskrifter är ofta smala och forumen är få för det som går på tvären.

I BOKEN MEDVERKAR 21 personer: dels forskare som Barbara Czarniawska, Alexander Styhre, Roland Paulsen och Mats Alvesson, dels författare som Nina Björk och Sara Beischer. Men även journalisterna Göran Rosengren och Björn af Kleen medverkar, liksom koreografen Cecilia Ross, förklarar Elena Raviola.

– Just det där, att få med personer som är kommersiellt framgångrika i sitt skrivande eller som ägnar sig åt helt annan skapande verksamhet, hör till de mest spännande inslagen i boken, tycker jag.

Vad anser då de personer som bidragit till antologin om sin egen medverkan?

– De flesta säger att det varit svårt att skriva om hur man skriver, det är något de hållit på med i hela sitt vuxna liv och bara gör, förklarar Maria Norbäck.

– Men just därför menar många att det varit befriande att få fundera över hur det går till. De som medverkar i boken vill verkligen själva förstå sin egen skrivprocess, berättar Elena Raviola.

Skrivande om skrivande

Boken föreslår att skrivande ska vara en utforskande process istället för sista delen i ett forskningsarbete. Den innehåller bidrag från olika samhällsvetenskapliga författare samt bidrag från skönlitteratur, fack, journalistik, poesi och även koreografi.

Redaktörer: Benedikte Borgström, Jenny Helin, Maria Norbäck samt Elena Raviola. Förlag: Studentlitteratur.

TEXT: EVA LUNDGREN

FOTO: JOHAN WINGBORG

Människors likgiltighet hotar demokratin

Folkets apati och likgiltighet.

Det är det största hotet mot demokratin idag.

- Medicinen kan vara mer direkt-demokrati, säger professor David Altman, innehavare av årets Torgny Segerstedt-professur.

DET ÄR EN SOLIG söndag i november 1980. Trots det vackra vädret har bilarna på gatorna i Uruguays huvudstad Montevideo vindrutetorkarna på. Torkarbladen åker fram och tillbaka över fönsterrutorna, en förtäckt protest som likt ett pekfinger viftar: Nej, nej – nej, nej!

Det är valdag. Det första val som hållits sedan militärjuntan tog makten i landet åtta år tidigare. Sedan dess har folket levt i skräck. All politisk aktivitet har varit förbjuden och de som vågat protestera mot militärdiktaturen har kastats i fängelse, torterats och många gånger avrättats.

Ändå vill juntan låta folket säga sitt denna soliga novembersöndag. Militären vill införa en ny konstitution och tänker låta folket rösta om saken. Propaganda för ja-sidan täcker vartenda plank, vägg och busskur i Montevideo. Reklam för nej-sidan är förbjuden.

MEN I DET DOLDA spirar både kamp-lusten och protesterna. De påslagna vindrutetorkarna ingjuter hopp i alla människor som strömmar mot val-lokalerna, äntligen ska de få säga sitt.

- Det var där och då min passion för demokrati föddes, berättar David Altman.

Den gången var han tolv år och följde sin mamma till vallokalen. Idag är han en av världens ledande experter på direktdemokrati, professor i statsvetenskap vid Pontificia Universidad Catolica de Chile och nu även årets innehavare av gästprofessuren till Torgny Segerstedts Minne vid Göteborgs universitet.

- Folket vann! Jag minns fortfarande den euforiska lyckan när vi sprang ut på gatorna. En halv miljon människor fyllde de stora avenyerna och alla sjöng nationalsången.

David Altman blir fortfarande berörd vid minnet. Vi möts på V-Dem

FOTO: PRIVAT

Fler folkomröstningar skulle tvinga politikerna att diskutera mer med väljarna, säger David Altman.

Institute vid statsvetenskapliga institutionen och han googlar snabbt upp bilder som visar hur folket gick man ur huse då demokratin föddes på nytt i Uruguay den där dagen i hans barndom.

- Idag är jag övertygad om att direktdemokrati är oerhört viktigt för att människor ska känna sig delaktiga, vilket i sin tur stärker den representativa demokratin, säger han.

JUST HUR DE båda systemen, representativ demokrati och direktdemokrati, kan finnas parallellt och gynna varandra är en viktig aspekt av hans forskning. David Altman studerar bland annat konsekvenser av att människor engagerar sig politiskt genom medborgarinitiativ och folkomröstningar. Frågor han hoppas kunna fördjupa som innehavare av Torgny Segerstedt-professuren.

DAVID ALTMAN

ÅLDER: 47 år.

YRKE: Professor i statsvetenskap.

FAMILJ: Fru och två barn, 11 och 8 år.

BOR: Santiago, Chile.

AKTUELL: Årets innehavare av gästprofessuren till Torgny Segerstedts Minne.

Arbetet på V-Dem (Varieties of Democracy) Institute är dock inget nytt. Sedan flera år tillbaka har David Altman en koppling hit som regional projektledare med inriktning på just direktdemokrati. V-Dem är ett internationellt forskningsprojekt med syfte att ta fram nya indikatorer på demokrati från år 1900 och fram till idag, vilka samlas i en ny databas.

Demokratiexperter från hela världen är knutna till projektet.

- Institutet här på Göteborgs universitet är så fantastiskt, det genomsyras av ett globalt tänkande och professuren ger mig verkligen möjlighet att koncentrera mig på min forskning.

- Speciellt som mina barn inte kan komma och störa mig, tillägger David Altman med ett skratt.

Med familjen kvar hemma i Santiago, Chile, innebär professuren en del pendlande. David Altman växlar nu sin tid mellan universiteten i Santiago och i Göteborg. Men han är van att resa. Karriären har tagit honom via studier i Uruguay, Israel och USA till den nuvarande positionen i Chile.

I många demokratiska länder sjunker valdeltagandet. Tar vi demokratin för mycket för given idag?

- Ja, kanske. I Uruguay finns minnen från diktaturen fortfarande kvar. Det var en mörk tid men det fanns också något vackert över det. Gränsen mellan ont och gott var tydlig och vi var ju de goda.

- Vi gjorde små protestaktioner, gick ut och slog på kastruller i mörkret, lyssnade på förbjuden kubansk musik. Det var en tid av drömmar, idealisering och det kändes som om vi bokstavligen kunde ta på den framväxande demokratin, säger David Altman.

Den där kraften och makten som kommer från gräsrotterna, från folket, är något som han alltid har burit med sig och som idag genomsyrar hans egen forskning.

Vad är det med direktdemokrati som fascinerar dig mest?

- Just det här att varje individ i ett samhälle faktiskt har möjlighet att påverka. En individ kan starta en namninsamling, kräva folkomröstning och få igenom en förändring. Men det krävs ju förstås att lagarna i ditt land är skrivna på det sättet.

David Altman tar upp sitt eget hemland Uruguay samt Schweiz som bra exempel på länder där direktdemokrati används i hög grad och

där den fått stor genomslagskraft. Ett exempel var då det schweiziska folket satte käppar i hjulet för inköp av de svenska JAS-planen genom att dra igång en folkomröstning och rösta nej till affären.

Något som inte skulle kunna ske i Sverige där folkomröstningar bara är rådgivande, vilket bland annat blev påtagligt för göteborgarna efter omröstningen om trängselskatten. Trots folkets nej blir skatten kvar.

– Risken är då att människor slutar bry sig, de har ändå inga möjligheter att påverka, säger David Altman.

– Eller att frustrationen blir destruktiv. Du bränner bilar och kastar sten istället för att engagera dig politiskt.

Glappet mellan ett riksdagsval fyra år framåt i tiden och den fråga du brinner för här och nu är för stort, menar han. Om inget parti heller kämpar för just din fråga kan riksdagsvalet dessutom upplevas som ganska meningslöst.

– Människors likgiltighet är det största hotet mot demokratin, konstaterar David Altman. Med direkt demokrati kan man lyfta på locket och släppa ut lite ångande missnöje. Frustration kan leda till handling när du verkligen har makt att genomföra en förändring.

DIREKTDEMOKRATI ÄR inget magiskt universalmedel men kan åtminstone fungera som en slags medicin mot människors apati, tror han. Och den är ännu viktigare idag när människor upplever sig allt längre från makten.

Kan inte direkt demokrati innebära problem för den representativa demokratin då? Att den leder till större politiskt kaos? Nej, snarare tvärtom, hävdar David Altman. Den bidrar istället till att skapa större förhandlingsutrymme inom den representativa demokratin.

– Den tvingar valda politiker till att jämka och köpslå. De anstränger sig för att ha en bättre dialog med sina politiska motståndare och vara mer villiga att förhandla när hotet om en beslutsfattande folkomröstning finns där.

Hur framtiden för demokratin ser ut är svår att sia om. Men alla medborgare måste inse att livet i en demokrati innebär både rättigheter och skyldigheter. Demokratin lever inte vidare av sig själv.

– Skola, medier, politiker, alla har en oerhört viktig funktion för att få individer att engagera sig. Inte minst i ett land som Sverige där invånarna har det förhållandevis bra, säger David Altman.

TEXT: KARIN FREJRUD

”

»Vi gjorde små protestaktioner, gick ut och slog på kastruller i mörkret, lyssnade på förbjuden kubansk musik. Det var en tid av drömmar, idealisering och det kändes som om vi bokstavligen kunde ta på den framväxande demokratin.«

DAVID ALTMAN

FAKTA/GÄSTPROFESSUREN TILL TORGNY SEGERSTEDTS MINNE

Gästprofessuren inrättades 2003 av stiftelsen Torgny Segerstedts Minne. Innehavaren utses för ett år och ska representera ämnesområden med anknytning till demokrati, yttrandefrihet, mänskliga rättigheter eller religion.

Bland tidigare innehavare av professuren finns förre kultur- och utbildningsminister Bengt Göransson och FN:s vice generalsekreterare Jan Eliasson.

ILLUSTRATION: KICKI EDGREN

Big data

Hur kommer big data, alltså den enorma informationsmängd som internet gett upphov till, att förändra forskning, kulturliv och samhälle? Det var frågan under ett internationellt symposium i somras på Visual Arena Lindholmen.

Hela konferensen spelades in och finns nu tillgänglig på nätet.

KONFERENSEN, SOM PÅGICK 25–26 juni, bestod av 11 mycket olika föreläsningar, samt efterföljande diskussioner. Inledningstalade gjorde Carrie Figdor, docent i filosofi vid University of Iowa.

– Internet innehåller information på cirka 8 zettabytes, alltså en 8 med 21 nollor, och mängden data fördubblas vartannat år. Om all denna information ordnas i mönster kan den kanske utmana etablerade föreställningar, exempelvis om vad som är unikt mänskligt, som våra mentala förmågor.

Anil Seth, professor i kognitiv och datoriserad neurovetenskap vid University of Sussex, inledde sitt föredrag med dikten *All Watched Over By Machines Of Loving Grace*, om en paradisk framtid där däggdjur och datorer lever sida vid sida.

– Descartes menade att djur bara är omedvetna maskiner. La Mettrie utvecklade resonemanget till att också människan är en själlös apparat. Men jag tänker tvärtom, att vi har självmedvetande just för att vi är maskiner som vill hålla sig kvar i livet. Så om vi vill skapa robotar med självinsikt måste de ha någon sorts fysiologi som är intresserad av att leva vidare. Hur hanterar hjärnan då sin egen ”big data”? Genom att ständigt förutse vad som ska hända: ”Jag förutspår mig själv, därför finns jag.”

Paul Verschure, professor vid Catalan Institute of Advanced Research, tog NSA:s försök att kon-

trollera big data som ett exempel på en ganska meningslös verksamhet.

– Big data är bortkastad tid om man inte har en idé om vad informationen ska användas till, hur den kan förändra världen, som är vad vetenskap egentligen handlar om.

Under konferensen medverkade också två forskare från GU: Staffan I. Lindberg, professor i statsvetenskap, visade statistik om världens demokratiska utveckling och Palle Dahlstedt, docent i tillämpad informationsteknologi, gav exempel på hur en tonsättare kan arbeta med modern teknik.

– Syftet med symposiet var att komma in i en djupare diskussion om hur big data kan påverka forskningen och kanske till och med synen på människans identitet, förklarar Urban Strandberg, docent i statsvetenskap, som tillsammans med Christian Munthe, professor i praktisk filosofi, arrangerade konferensen.

SYMPOSIET LOCKADE ett sjuttioal åhörare men spelades också in av Medieteknik vid Göteborgs universitet. Det har gjort att intresset spritt sig.

– Exempelvis Marcia K McNutt, chefredaktör för Science, har hört av sig, förklarar Urban Strandberg. Också Theo D’haen, redaktör för *European Review*, planerar ett specialnummer med artiklar som bygger på de medverkande forskarnas presentationer. Big data är helt enkelt en jättefråga som intresserar allt fler, både här hemma och internationellt.

EVA LUNDGREN

Mer information, liksom videor, finns här: <http://cergu.gu.se/Events/konferenser/big+data+june+2015>.

16–18 NOVEMBER
GLOBAL WEEK
 ÅRETS TEMA
 ÄR GLOBAL
 MIGRATION.

AXPLOCK UR
 PROGRAMMET

PLATS: PEDAGOGEN, HUS A, VÄSTRA HAMNGATAN 25

16 NOVEMBER
12:45 Forced Migration – Challenges, Politics and Humanitarian Actions
 Moderator: **Ulrika Knutson**, övriga medverkande: **Ingela Winter-Norberg, Lisa Pelling, Madelaine Seidlitz** samt **Göran Larsson**.
15:00 The relation between citizenship and human rights
 Moderator: **Ulrika Knutson**, övriga medverkande: **Elisabeth Abiri, Henry Ascher** samt **Helena Holgersson**.
17:45 Expressing migration through art and personal histories
 Medverkande: **Pooneh Rohi, Klara Björk** samt **Linda Sternö** och projektmedlemmar från Kameran som verktyg.

17 NOVEMBER
09:00 Economic effects and diverse positions in the Swedish job market
 Medverkande: **Joakim Ruist, Klara Öberg, Michele Valsecchi, Maria Eriksson Baaz** samt **Robin Biddulph**.
15:15 Being “the Other” in a Swedish Teacher Training Programme
 Medverkande: **Zahra Bayati**.
17:45 A Swedish welfare state for all? Historically and today
 Medverkande: **Gellert Tamas**.

18 NOVEMBER
09:00 Interstellar (E)migration – Space Travelling and Extra-terrestrial Colonization
 Medverkande: **Maria Sundin, Andreas Johnsson, Thommy Eriksson** samt **Maria Nyström**.
13:00 Possibilities and Challenges
 Medverkande: **Ingrid Höjer, Oksana Shmulyar Gréen, Thomas Erhag, Karin Zelano** samt **Claes Haglund**.
16:00 Journalism and Human Dignity: People who have taken action for migrants and human rights
 Moderator: **Ann Ighe**, övriga medverkande: **Christian Catomeris, Desiree Chalmers, Interpreter, Amanda Peterson, Sara Stendahl** samt **Linda Sternö**.
18:30 Getting involved: Art, resistance and the transgression of borders
 Moderator: **Ingrid Hedin Wahlberg**, övriga medverkande: **Khaled Harara, Linda Karlsson Hammarfelt, Jonas Simonson** samt **Edgar Platen**.

Se hela programmet på globalweek.gu.se

BESÖK OCKSÅ UTSTÄLLNINGARNA SAMT THE MIGRATION FUTURE LAB SOM PÅGÅR PÅ PEDAGOGEN ALLA TRE DAGARNA

Global migration – tema på Global Week

Bilder som migranter tagit själva, förhållandet mellan medborgarskap och mänskliga rättigheter, hiphop samt möjligheten att bosätta sig på en fjärran planet.

Vad handlar allt det här om?

Om årets Global Week, förstas.

FÖR SJÄTTE ÅRET i rad arrangerar Göteborgs universitet ett program med globala godbitar för alla intresserade, för studenter, blivande studenter men också för medarbetare och besökare av olika slag. Nytt för i år är att veckan bara pågår i tre dagar samt att alla arrangemang är samlade till PedagoGen. Temat – global migration i världen, Sverige och Göteborg – är mer aktuellt än någonsin.

Bland andra kommer hiphopparen och rapparen **Khaled Harara** att berätta om hur det är att vara musiker i hans hemland Palestina.

– Musik och kultur hör till de mest effektiva sätten att bekämpa missförhållanden. Och hiphop och rap handlar just om att göra uppror mot makten.

En annan medverkande är **Zahra Bayati**, universitetslektor i pedagogik.

– Min föreläsning handlar om hur mänskliga villkor och migration ser ut i den svenska lärarutbildningen. Bland annat kommer jag att diskutera stereotypa och rasistiska föreställningar och deras konsekvenser i olika pedagogiska verksamheter, från förskolan till högskolan.

Men varför begränsa sig till jorden? Även om det ligger långt i framtiden kanske människan så småningom kommer att kunna upprätta baser på exempelvis månen eller på Mars, förklarar astrofysikern **Maria Sundin**.

- VAR GRÄNSEN MELLAN science fiction och vetenskap går, är inte alltid lätt att säga. Om bosättningar på andra planeter någonsin blir av ligger de långt in i framtiden. Men vi vet idag att det i andra solsystem finns planeter som liknar jorden så kanske skulle det gå att flytta dit.

Den svenska välfärdsstaten kommer

”

»Hiphop och rap handlar om att göra uppror mot makten.«

KHALED HARARA

att diskuteras av bland andra journalisten **Gellert Tamas** och migrationsindustrin debatteras av **Jesper Bjarnesen** och **Anja Karlsson Franck**. Och hedersdoktor **Ulrika Knutson** kommer att vara moderator när frågor kring medborgarrättigheter och dagens migration diskuteras.

DESSUTOM BJUDS PÅ utställningar, och en workshop som masterstudenter från HDK står bakom.

– Den kallas *The migration future lab* och är ett sätt att genom olika scenarier undersöka vad migration är och kan vara, förklarar **Oriana Haselwanter**. Bland annat kommer vi att ha en inspirerande föreläsning klockan två varje dag. Workshoppen kommer att innehålla olika perspektiv, vara visuellt men även fysiskt intressant. Vem som får medverka? Vem som helst som vill!

EVA LUNDGREN

Skriv till GU Journalens
insändarsidor:
gu-journalen@gu.se!

Samverkan ingår inte i UB:s uppdrag

DIGITALISERINGEN av tidskrifter och annat material som universitetsbiblioteken förmedlar till sina användare har förändrat bibliotekens villkor. Forskarens och studenters behov av att fysiskt uppsöka biblioteken har minskat, varför dessa söker nya uppgifter. I Göteborg pågår planeringen för ett ombyggt humanistiskt bibliotek (tidigare Huvudbiblioteket). I våras presenterades *Framtidens bibliotek*, ett idéprogram för en byggnad som bland annat ska rymma ett kafé och flera "arenor", den största med plats för 300 personer, för att skapa nya möjligheter att locka allmänheten till debatter, filmvisning, konserter och andra arrangemang. Ledordet för *Framtidens bibliotek* är samverkan med det övriga samhället, en uppgift som är viktig för universitetet som helhet men inte ingår i UB:s uppdrag.

RISKEN ÄR uppenbar att en reviderad definition av detta uppdrag, materialiserat i ett ombyggt bibliotek, kommer att införas på bekostnad av vad som borde vara dess kärnverksamhet. Idén att UB ska ta ansvar för samverkansuppdraget är ogenomtänkt och saknar stöd i GU:s styrdokument. Bland Humanistiska bibliotekets primära användare på institutionerna är missnöjet massivt. Det är hög tid att en bredare krets får upp ögonen för

biblioteksledningens planer medan de ännu kan stoppas.

Universitetets viktigaste uppgifter har sedan länge varit att bedriva utbildning och forskning. I 1977 års högskolelag tillkom vad som brukar kallas den tredje uppgiften – "att sprida kännedom om forskning och utvecklingsarbete". I högskolelagen 1992 introducerades så termen samverkan:

"I högskolornas uppgift ska det ingå att samverka med det omgivande samhället och informera om sin verksamhet samt verka för att forskningsresultat tillkomna vid högskolan kommer till nytta."

Under de senaste åren har kravet på samverkan fått hög prioritet i olika styrdokument. I GU:s *Vision 2020* heter det, i ett avsnitt med rubriken *Samverkan som utvecklar*, att universitetet ska "stärka utvecklingen av populärvetenskaplig forskningskommunikation" och "vidareutveckla kreativa och gränsöverskridande mötesplatser i samverkan med olika delar av samhället". Andra formuleringar i samma dokument understryker att samverkan antas stärka forskningen och höja utbildningens kvalitet.

Senare har relationen mellan universitetets olika uppgifter förändrats i GU:s styrdokument. I universitets-

ledningens *Handlingsplan 2016–2018* och *Verksamhetsplan 2016* ägnas samverkansuppdraget inte längre ett eget avsnitt. Uppgifter relaterade till samverkan nämns istället inom ramen för övriga avsnitt, och beskrivs som en integrerad del av utbildning och forskning. Den förmodade synergien mellan universitetets uppgifter är lika uttalad som tidigare.

I ETT ANNAT styrdokument, GU:s *Arbetsordning*, ges en koncis definition av universitetsbibliotekets funktion. Universitetsbiblioteket, heter det, "ansvarar för vetenskaplig och konstnärlig informationsförsörjning för studenter, lärare, forskare och andra intressenter."

I "informationsförsörjning" ligger bland annat att tryckta och digitala källor tillhandahålls i en miljö som lämpar sig för forskning och studier. De användare vilkas behov verksamheten primärt ska tillgodose är studenter, lärare och forskare, men biblioteket är öppet även för "andra intressenter", det vill säga för allmänheten. Arbetsordningen slår likaså fast att "Institutionerna utgör grunden för universitetets utbildnings-, forsknings- och samverkansverksamhet".

Ingenting i GU:s styrdokument ger stöd för tanken att UB, eller en av bibliotekets grenar, skulle ge samverkans-

uppdraget en mer framträdande roll än den som ligger i den traditionella öppenheten för allmänheten – varje medborgares rätt att använda sig av bibliotekets resurser. Digitalisering av de unika samlingar som GU:s humanistiska bibliotek är känt för ligger inte inom möjligheternas ramar. Den funktion *Arbetsordningen* stipulerar för biblioteket kan inte uteslutande ombesörjas i virtuell form från en byggnad som i övrigt står fri att tas i anspråk för helt andra ändamål. Tvärtom förblir många forskare och studenter beroende av rimliga arbetsvillkor vid biblioteket. Planerna på ett bibliotek som byggs om för att axla ett samverkansuppdrag som inte ingår i dess mandat utgör ett hot mot bibliotekets kärnverksamhet, i termer av såväl utrymme som resurser och ljudnivå.

INGEMAR BOHLIN

UNIVERSITETSLEKTOR OCH DOCENT
INSTITUTIONEN FÖR FILOSOFI, LINGVISTIK
OCH VETENSKAPSTEORI

ÖPPET HUS PÅ JONSEREDS HERRGÅRD 5/12 KL 11–14

12.00–13.30 Ställ frågor till **Alltinget** – forskare från Göteborgs universitet under ledning av **Lasse Swahn**.

Musikinslag av **Tobias Granmo** och **Daniel Berg** från Högskolan för scen och musik.

13.30–13.50 **Bengt-Ove Boström** berättar om universitetets verksamhet på herrgården.

Vid trädgården: traditionell julmarknad, hantverk, försäljning

WELCOME SERVICES

Vi ger information, råd och stöd till institutioner för mottagande av gästforskare och internationell personal. Se Checklistan i Medarbetarportalen.
<http://medarbetarportalen.gu.se/gast>

På www.gu.se/welcome finns information på engelska om bostad, visum, folkbokföring, försäkring mm. Där finns också information om skolor, stöd för medföljande samt information om Sverige och Göteborg. Skicka gärna länken till de som ska komma hit, så kan de förbereda sig i god tid.

Global Evening den 19 november kl. 19
 Gästforskare, deras värdar samt internationell personal möts under en kväll med mat och dryck på Ågrenska villan.

Se vårt kalendarium för fler aktiviteter
www.gu.se/welcome

Du vet väl om att du som är anställd vid Göteborgs Universitet har 30% rabatt på Fysiken? Träna gym, gruppträning och bollsport från 260 kr/mån!

fysiken.nu

Ta del av rabatten genom att visa upp ditt GU-kort i receptionen. Priserna gäller autogiro 12 mån t.o.m 31/12 2015.

Fysiken Gibraltargatan Gibraltargatan 39-41
 Fysiken Kaserntorget Kaserntorget 11
 Fysiken Lindholmen Lindholmspirén 3
 Fysiken Klätterlabbet Elektrovägen 1
 Fysiken CrossFit Gamlestadsvägen 4

Växeln i Vasaparken har flyttat ut

Efter nästan två decennier i universitetets huvudbyggnad har telefonisterna nu flyttat ut, till IT-enheten på Haraldsgatan. För alla de tusentals som ringer 786 1000 varje dag märks det dock knappast.

FREDAGEN den 16 oktober överraskades växelns personal med tacktal, tårta och blommor. Det var telefonisternas sista arbetsdag i huset.

Ingela Elofsson på universitetets ledningen tog initiativ till firandet och prorektor Helena Lindholm önskade lycka till.

– Vi blev så glada och vill tacka alla som kom, säger telefonist Bodil Ståhle Karlsson.

Men bara för att växeln flyttar ut lämnas Vasaparken inte åt sitt öde; samtidigt öppnas en bemannad reception dagtid.

– Vasaparken är på många sätt en viktig mötesplats för universitetet och vi ska även i fortsättningen erbjuda service åt studenter, anställda och allmänhet, säger Lena Sandstedt, chef för Campusservice Vasa.

Efter att ha varit utspridd på flera fakulteter flyttade växeln

in i Vasaparkens källare runt 1997. Men en större förändring skedde 2006 då växeln även blev en reception och fick lokaler vid entréplan. För 20 år sedan var det så många som drygt 15 växeltefonister men i takt med informationssamhällets utveckling har antalet anställda minskat till idag 4 medarbetare. På frågan om vad som är den största förändringen över tid svarar Yvonne Bergman:

– Tekniken. Förr i tiden skulle man bara svara och koppla fram, nu ställs helt andra krav, säger Yvonne, som jobbar kvar som receptionist i Vasaparken.

En vanlig dag tar varje telefonist emot cirka 150 samtal, men under arbetstopp, i samband med terminsstart och ansökningstider, kan det bli upp emot 1 000.

– Vi märks kanske inte så mycket, men som en kollega uttryckte det: Vi vilar som en ande över alltihop, säger Bodil

Bodil Ståhle Karlsson och Maria Axelsson i växeln flyttar till Haraldsgatan.

Ståhle Karlsson, som efter tio år i huset tycker det känns konstigt att flytta men som ändå ser fram emot att få jobba i nyrenoverade lokaler på Haraldsgatan, i det så kallade BASF-huset.

ALLAN ERIKSSON

De svarar när du ringer:
 Bodil Ståhle Karlsson, Maria Axelsson, Susanne Karnerfors och Ylva Samuelsson Hallingberg.

Glädjeskrik på Medicinareberget

Vid lunchtid, onsdagen den 6 oktober, hördes ett glädjeskrik genom korridoren på Medicinareberget: Tomas Lindahl blev en av årets Nobelpristagare i kemi.

FÖR MONICA OLSSON, som arbetat nära Tomas Lindahl, var det klart årets höjdpunkt.

– Tomas är en fantastiskt duktig forskare och han har lärt mig allt om proteinarbete. Jag tror nästan jag blev gladare över Nobelpriset än Tomas själv, säger hon leende.

Om det inte varit för Tomas Lindahl hade Monica Olsson nog gått i pension vid 65, konstaterar hon själv. Fyllda 72 år hon nu fortfarande en erkänd och uppskattad laboratoriemedarbetare på Medicinareberget, numera i Maria Falkenbergs och Claes Gustafssons grupp. Mellan 1978 och 1982, när Tomas Lindahl var professor i Göteborg, var Monica Olsson hans högra hand i laboratoriet.

– DET VAR VÄLDIGT givande, och fantastiskt roliga år. Tomas har en torr, nästan brittisk humor som jag alltid har uppskattat.

Monica Olsson hämtar en utskrift av en vetenskaplig artikel från 1980, om hur en metylbas som kan bildas på grund av dna-skador kunde

”

»Han uppskattar duktiga medarbetare och visar det också.«

MONICA OLSSON

inkorporeras i ett särskilt enzym som kallas Ada. Artikeln publicerades i *Journal of Biological Chemistry*, och anses betydelsefull inom forskningen om dna-reparation. Monica Olsson är förstaförfattare. Det var inte första gången Tomas Lindahl hade gjort en labass till förstaförfattare, men han var noga med att påpeka hur väl han tyckte att hon förtjänade det.

– Han låter sig inte imponeras av fina titlar eller längden på utbildningen, han uppskattar duktiga medarbetare och visar det också, konstaterar Monica Olsson, som sedan dess varit medförfattare till en rad vetenskapliga artiklar.

1987, när Tomas Lindahl etablerat

När beskedet kom att Tomas Lindahl fått Nobelpris i kemi blev Monica Olsson gladare än pristagaren själv.

sig som forskningsledare vid Imperial Cancer Research Fund, bjöd han in Monica Olsson att arbeta där under ett år. Tjänsten hade utmärkta villkor, och hon tilldelades ett projekt att arbeta med.

– I BÖRJAN KÄNDE JAG mig som en katt bland hermelinerna. Det var toppforskare från hela världen där, och alla hade de en oerhörd respekt för Tomas.

Per Elias, professor i medicinsk och fysiologisk kemi, instämmer att Tomas Lindahl är respekterad som forskare och en värdig Nobelpristagare:

– Han är en naturlig vetenskaplig ledare, med en visionär blick som väcker stor tillit hos omgivningen.

Han har förmågan att identifiera biologiska problem och omformulera dem som ett kemiskt problem, och sedan hitta en enkel lösning som ger insikter i biologiska processer.

Tomas Lindahls samarbete med GU har fortsatt genom åren. 1991 utnämndes han till hedersdoktor i medicin och 2010 deltog han i den internationella expertpanel som bedömde forskningen vid Göteborgs universitet (RED 10).

ELIN LINDSTRÖM CLAESSEN

Vinn biobiljetter

Läs tidningen och var med och tävla. Bland alla som svarar rätt drar vi tre vinnare som får ett presentkort på två biobiljetter vardera. Lycka till!

1. Hur mycket har psykologiska institutionen samlat in till flyktingkrisens offer?
2. Mellan vilka år arbetade Nobelpristagaren Tomas Lindahl vid Göteborgs universitet?
3. Hur stort ackumulerat överskott beräknas GU ha vid årets slut?
4. David Altman heter den nye innehavaren av gästprofessuren till Torgny Segerstedts Minne. Vid vilket lärosäte är han professor?
5. Hur stor del av sin arbetstid ägnar svenska professorer åt att skriva ansökningar, enligt UKÄ?

Förra numrets vinnare av biobiljetter är:

Marianne Lundh Persson, lönehandläggare, sektionen för lön och pension
Christer Ek, studie- och yrkesvägledare, Sahlgrenska akademins kansli
Annalena Carlred, administrativ samordnare, institutionen för neurovetenskap och fysiologi

De rätta svaren är:

1. Den gudomliga komedin
2. 25 cm per pixel
3. RS 500
4. 600-talet
5. Elinor Ostrom

GU Journalen gratulerar vinnarna!

Skicka ditt svar till GU Journalen, gu-journalen@gu.se. Ange var du arbetar och din postadress så att vi kan skicka biobiljetterna om du vinner. Vi publicerar även vinnarna i nästa nummer.

NY PÅ JOBBET

ÅSA ABELIN är ny professor i lingvistik.

AMIE ALMSTRÖM är ny kommunikator på institutionen för globala studier. Hon har bott utomlands i åtta år och främst arbetat med marknadskommunikation inom näringslivet.

ULRIKA ANDERSSON är ny docent på JMG.

WILLIAM BENNET är ny docent i transplantationskirurgi.

MARTIN BERNTSON är ny lektor i religionsvetenskap med didaktik vid institutionen för litteratur, idéhistoria och religion. Huvudsakligen verkar han inom fältet kristendomens

historia, och i sin forskning har han mestadels fokuserat på reformationen.

HANS BLANCK är ny senior professor i fysiologisk botanik.

MICHAEL BROWNE är ny professor i företagsekonomi, särskilt urbana transporter och logistik.

MATS BÖRJESSON är ny professor i idrottsfysiologi med inriktning mot idrottskardiologi och folkhälsa.

JODY DEMING är ny gästprofessor i marina vetenskaper.

JÖRGEN EKSTRÖM är ny senior professor i farmakologi.

CHRISTER ERSÉUS är ny senior professor i evolutionär morfologi och systematik.

MATS JONSON är ny senior professor i fysik.

KARL KODEDA är ny docent i kirurgi.

BENGT KRISTENSSON UGGLA är ny gästprofessor i personcentrerad vårdfilosofi.

MARI KÄLLERSJÖ är ny adjungerad professor i botanik, särskilt systematik och biodiversitet.

ANNIKA LANTZ-ANDERSSON är ny docent i pedagogik.

CECILIA LAGERSTRÖM är ny professor i scenisk gestaltning med inriktning mot undersökande teori och praktik.

BERNER LINDSTRÖM är ny senior professor i pedagogik.

BO LUNDBÄCK är ny senior professor i klinisk epidemiologisk luftvägsforskning.

JONAS NILSSON är ny professor i experimentell cancerkirurgi.

THOMAS NYSTRÖM är ny professor i mikrobiologi.

YLVA ODENBRING är ny docent i pedagogik

LEIF PIHL är ny senior professor i marin fiskekologi.

ROBERT SHEKHTER är ny senior professor i fysik.

AGNETA SJÖBERG är ny professor i näringslära.

SARA STENDAHL är ny professor i offentlig rätt.

JORMA STYF är ny adjungerad professor i ortopedi.

KRISTINA SUNDBÄCK är ny senior professor i marin botanik.

KARL SWEDBERG är ny senior professor i vårdvetenskap, kardiologi.

HANS TÖRNBLOM är ny docent i medicinsk gastroenterologi och hepatologi.

MATTIAS WAHLSTRÖM är ny docent i sociologi.

ORLA VIGSÖ är ny professor i medie- och kommunikationsvetenskap.

QIUXIA ZHANG är ny docent i experimentell ortopedi.

UTMÄRKELSER

Ekonomhistorikern **Stefan Öberg**s avhandling, *Social Bodies. Family and community level influences on height and weight, southern Sweden 1818-1968*, har fått Svenska ekonomisk-

historiska föreningens pris för bästa doktorsavhandling i ekonomisk historia. Avhandlingen handlar om historiska samband mellan levnadsvillkor och längd. Barn till personer som har yrken med hög status, höga inkomster eller lång utbildning är i genomsnitt längre än barn till personer som har yrken med lägre status, lägre inkomster eller kortare utbildning. Skillnaderna är dock små i Sverige idag.

Agnes Wold, professor i klinisk bakteriologi, har tilldelats årets Lars Salvius-pris på 100 000 kronor. Priset, som årligen delas ut för särskilt framstående insatser inom forskningskommunikation och populärvetenskap, överlämnades vid Högskolan i Skövde den 14 oktober. Enligt juryn får Agnes Wold priset för "hennes orädda ifrågasättande av invanda föreställningar och vrångbilder om livet i mikro- och makrovärldarna. Med intelligens och slagfärdighet har hon avslöjat diskrimineringen av kvinnliga akademiker samt

medicinska myter och övertron på hälsoråd. Den normala bakteriefloran blir sig aldrig lik för den som lyssnat på hennes smittande tal."

Agnes Wold har också utsetts till Årets Yrkeskvinna av förbundet BPW Sweden.

I samband med utnämningen av Årets Göteborgsbok, som görs av Göteborgs hembygdsförbund, Göteborgs stadsmuseum och Göteborgs stadsbibliotek, fick boken *Musiken på heden: konserthus och orkesterförening i Göteborg 1905* ett hedersnämmande. Boken är skriven av Martin Fritz och Jan Ling. Motiveringen lyder: "*Musiken på Heden* är en initierad och fin skildring av en epok i Göteborgs musikhistoria som sannolikt inte är så känd av många. Berättelsen är noggrant utförd med en text som ger både djup och bredd. Ämnet kan tyckas nischat, men författarna pekar på att det haft en stor betydelse för dagens kulturliv. Boken visar prov på ytterst kvalificerade skribenter i en mycket vackert formgiven bok."

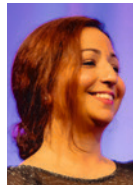

Per Cramér, dekan vid Handelshögskolan, har av AACSB utsetts till ledamot av European Advisory Council. Han har också utsetts till medlem av EQUIS

Awarding Body och kommer därmed att vara delaktig i beslut om EQUIS-ackreditering för sökande handelshögskolor. AACSB står för The Association to Advance Collegiate Schools of Business och EQUIS står för European Quality Improvement System.

Ulf Petrusson, professor på juridiska institutionen samt föreståndare för Institutet för innovation och samhällsförändring, har tilldelats Diamantpriset för 2015. Priset delas ut av branschorganisationen SNITTS. I motiveringen står bland annat: "Han är visionären som påverkar såväl internationella företagsledare, rektorer som departement - samtidigt som han skapar konkret nytta för utförarna."

Ezio Iacocca, institutionen för fysik, har tilldelats fakultetens avhandlingspris 2015. Ur motiveringen: "Han förenar teoretiska, numeriska och experimentella metoder och analyser på ett utmärkt sätt för att successivt skapa förståelse för ett fysiskt fenomen. Han uppvisar kreativitet, initiativförmåga och autonomi."

Sara Varghaei heter årets mottagare av Gunnar Svedbergs pris. Hon får priset för sitt engagemang och ordförandeskap i Utrikespolitiska föreningen Göteborg där

hon skapat tillfällen för studenter att mötas över institutionsgränserna.

Arne Bigsten, professor i nationalekonomi, har fått utmärkelsen Pro Studio et Scientia 2015 för att han, med akademisk öppenhet, stringens och ett stort engagemang för globala utvecklingsfrågor, på ett avgörande sätt bidragit till Handelshögskolan.

Alexandre Antonelli, institutionen för biologi och miljövetenskap, har tilldelats Naturvetenskapliga fakultetens forskningspris 2015. Ur motiveringen: "Han har på kort tid skapat en

stark och kreativ plattform genom sina breda nätverk och internationella rekryteringar, där han kombinerar avancerad teknik, stora mängder data och metodutveckling."

ANSLAG

Eva Hjörne, professor vid institutionen för pedagogik och specialpedagogik är projektledare för *Elevhälsoarbete i praktiken - att förebygga och skapa förutsättningar för god omsorg och rätt stöd* som får drygt 2,5 miljoner kronor från Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd.

Dan Sten Olsson tilldelas utmärkelsen Pro Studio et Scientia 2015 för att han "under lång tid, med stort engagemang, framsynthet, idériedom och generositet, har verkat för Handelshögskolans bästa."

EVENEMANG

Inbjudan till hearing om Segerstedtinstitutet

Segerstedtinstitutet har av regeringen getts uppgift att utveckla och sprida kunskaper och metoder för att minska rekryteringen av människor till våldsbejakande ideologier och rörelser och till rasistiska organisationer.

För att bredda det nyinrättade institutets kontaktnät och ge möjlighet till en dialog bjuds alla intresserade vid GU in till en hearing. Medverkande är prorektor Helena Lindholm, institutets vetenskaplige ledare Roger Säljö, t.f. föreståndaren Christer Mattsson, föreståndaren för Institutet för innovation och samhällsförändring Ulf Petrusson samt medlemmen i arbetsgruppen Marie Demker.

Tid: 18 november 15.00-17.30

Plats: Pedagoggen, A-huset, sal AK2136

Föranmälan är obligatorisk och görs till Doris.gustafson@ped.gu.se.

EN TIMME PÅ PEDAGOGEN

Kraftigt minskad fysisk aktivitet bland unga. Vilken roll spelar smartphones? Vilken roll spelar skolgårdarna?

Docent Anders Raustorp, institutionen för kost- och idrottsvetenskap
Torsdag 19 november kl. 18-19
Sal AK 2136, Pedagoggen hus A (källarplan), Västra Hamngatan 25

Pluggisar och begåvningar. Om könsskillnader i betyg och skolframgång
Professor Elisabet Öhrn, institutionen för pedagogik och specialpedagogik
Torsdag 3 december kl. 12-13
Sal AK 2136, Pedagoggen hus A (källarplan), Västra Hamngatan 25

Mer information: <http://uf.gu.se/samverkan/popularvetenskap>

FOTO: JOHAN WINGBORG

Hallå där, Claudia Fahlke!

Du är professor i hälsopsykologi och föreståndare för CERA. Vad är det?

– CERA står för Centrum för utbildning och forskning kring riskbruk, missbruk och beroende. Det är ett tvärvetenskapligt centrum med drygt 40 forskare och externa samverkanspartner. Vi arbetar med olika frågor som rör alkohol- och narkotikaproblem, från molekyl till hela samhället.

Den 8 oktober arrangerade ni en konferens om alkohol och narkotika. Berätta!

– Det var en konferens för personal inom socialtjänst, hälso- och sjukvård samt kriminalvård där ett antal doktorander presenterade aktuell forskning. Till detta tillfälle hade vi producerat skriften *Alkohol- och narkotikaforskning vid Göteborgs universitet* där alla forskare inom CERA presenteras. Konferensen drog fullt hus, cirka 300 deltagare.

Vad finns det för intressant forskning inom området?

– Det görs väldigt mycket spännande. Bland annat har vi en doktorand som undersöker hur barn som skadats av alkohol under fosterstadiet har det som vuxna. Det finns få studier på området och tyvärr visar resultaten att det inte går så bra för dessa personer. Vi har också en doktorand som snart kommer att

disputera på en avhandling om effekter av läkemedelsbehandling vid alkoholism. De resultaten är däremot positiva. Ett större projekt som just nu pågår är att följa upp elever från årskurs 6 för att undersöka olika riskfaktorer för flera hälsoproblem. Denna undersökning handlar om mer än enbart beroende.

Hur ofta medverkar CERA i konferenser?

– Vi har arrangerat konferenser 2007 och 2010 och nu 2015, men vi brukar vara medarrangörer till ungefär en konferens per år. Ett exempel är *Förebygg nu* den 11–12 november, som är tänkt för personal som arbetar drogförebyggande, exempelvis lärare och annan skolpersonal. Deltagarna kommer från hela Sverige.

– Att vi samarbetar så mycket med övriga samhället har lett till att CERA används som en modell för att utvärdera hur GU kan arbeta med samverkansfrågor. Utvärderingen görs av Forsknings- och innovationskontoret och rapporten blir klar till årsskiftet. Vi har ett nära utbyte med den kliniska vardagen och fångar upp frågor som praktiker brottas med i sitt dagliga arbete. Förra året fick vi GU:s samverkanspris. Så vi hoppas kunna inspirera andra.

SUHF:S JUBILEUMSKONFERENS

Vilken är den viktigaste frågan för svenska universitet de kommande tio åren?

Den frågan ställde GU Journalen till ett antal rektorer som var på besök i Vasaparken för att delta i en konferens med anledning av att Sveriges universitets- och högskoleförbund fyller 20 år.

Lena Gustafsson, rektor vid Umeå universitet

– En av de mest centrala frågorna är hur vi skapar goda förutsättningar för individen, inte bara karriärvägar för yngre forskare utan också för de mer etablerade

forskarna tillika lärarna. Forskningspolitiken och forskningssystemet präglas idag av kortsiktighet, ett splittrat forskningsfinansieringssystem med en oproportionerligt hög andel statligt externfinansierad forskning i förhållande till direkta basanslag. För en förändring krävs en ganska omfattande systemförändring som ger oss långsiktiga möjligheter att utveckla förutsättningar för både utbildning och forskning. Dessutom är dagens uppdelning mellan anslag för forskning och utbildning olycklig, då dessa för en god utveckling måste kunna hanteras som integrerade kärnverksamheter. Dessa frågor är också av central betydelse för jämställdhets- och mångfaldsutvecklingen.

Björn Brorström, rektor vid Borås högskola

– En stor utmaning är att klara av att upprätthålla en hög kvalitet i utbildnings- och vårdvetenskap med balans mellan forskning och utbildning. Ökade utbildningsuppdrag ställer stora krav på ökade resurser även för forskning. Bara Borås högskola har fått 300 nya utbildningsplatser fram till 2018. Det handlar om att klara av den ökade konkurrensen och kunna erbjuda attraktiva anställningar. Det är viktigt att forskningsresurserna går direkt till lärosätena istället för att fördelas via forskningsråd. Om vi får en större forskningsbas ökar det också våra möjligheter att få externa forskningsanslag.

Torbjörn von Schantz, rektor vid Lunds universitet

– Höjda prislappar. Att grundutbildningen är underfinansierad är en ödesfråga för hela landet och gör också att inte heller forskningen växer

som den ska. Vi ger färre föreläsningar och har färre labbar idag än för 20 år sedan och har nu nått gränsen för att kunna ge bra utbildningar. Jag kan inte säga exakt hur mycket prislapparna bör höjas men någorlunda i nivå med 1990-talet vore rimligt.

Kerstin Norén, rektor vid Högskolan Väst

– Till det viktigaste hör att skapa en fördjupad dialog med den politiska nivån om vårt uppdrag. Glappet är idag för stort mellan högskolan och politikerna, det räcker inte

med den dialog vi har en gång om året. Högskolan står inför stora förändringar och nya utmaningar och behöver mer samtal med dem som bestämmer. Och med modern teknik går det ju dessutom lätt att ordna idag, man behöver inte längre åka till Stockholm för att få ett mer personligt möte med någon politiker.

Astrid Söderbergh Widding, rektor vid Stockholms universitet

– Vi behöver mer långsiktighet i forskningspolitiken så att man vet vilka förutsättningarna är för att möta alla de utmaningar högskolan står inför. Vi har stora behov

av att utveckla både forskning, utbildning och infrastruktur men för att göra det krävs långsiktig planering. Vi väntar alla på den kommande forskningspolitiska proppen, just nu är mycket oklart. Men jag hoppas att proppen kommer att leda till större tydlighet så att vi vet hur vi ska agera.

Helen Dannetun, rektor vid Linköpings universitet samt ordförande för SUHF

– Kvalitet är den absolut viktigaste framtidsfrågan. Vare sig det handlar om forskning, utbildning eller samverkan är kvalitet

själva grunden. I detta ingår breddad rekrytering. Den som går i skolan ska, oavsett bakgrund eller kön, egna eller andras förväntningar, kunna titta på hela menyn av möjligheter när hen reflekterar över sin framtid. Så är det inte idag men det är en av de viktigaste framtidsfrågorna, både för individen och för samhället.

Högtidligt och hållbart

Årets doktorspromotion var inget undantag. Lika högtidlig, färgstark och vacker som vanligt.

Men ändå lite annorlunda: Inget kött alls serverades under dagen och för första gången var de kvinnliga hedersdoktorerna fler än de manliga.

CEREMONIN INLEDDES traditionsenligt med en akademisk procession där rektor och dekaner med doktorer och hedersdoktorer, och marskalkar som bar på standar och fanor, tillsammans tågade in till marschmusik signerad William Byrd. Sedan följde en nästan tre timmar lång högtid där 155 nya doktorer och 15 hedersdoktorer fick ta emot sina insignier och publikens applåder.

På årets doktorspromotion på Svenska mässan var hållbarhet tema. Mest tydligt var detta i öppningsnumret där slagverksensemblen framförde *42nd Street* på pet-flaskor, gamla konservburkar, metallrör och rostiga bilfälgar.

HÅLLBARHET VAR NÅGOT som rektor Pam Fredman knöt an till i sitt promovringstal. Universitetets roll är att bidra till en bättre framtid, menade hon.

– Hälften av livet i haven har försvunnit sedan 1970-talet, 10 procent av alla flickor i världen får inte chansen till utbildning

Ulrika Knutson blev genuint rörd och glad över utmärkelsen. Men det var absolut inget som hon hade förväntat sig.

– När jag fick samtalet blev jag full i skratt. Det måste vara ett misstag, tänkte jag. Men ett så grymt skämt kan väl ändå ingen utsättas för.

och många människor dör fortfarande av sjukdomar som går att bota. Det påminner oss inte bara om globala utmaningar och orättvisor utan tydliggör att arbetet med ett långsiktigt hållbart samhälle är en ren överlevnadsfråga.

PROMOTIONSAKTEN är ett färgstarkt skådespel som är planerat in i minsta detalj, inget lämnas åt slumpen. Det gäller även musiken och alla uppträdanden av musikalstudenter från Högskolan för scen och musik. Anders Wiklund, som bär titeln director musices, berättar att musiken ska passa ihop med ceremonins olika delar och fungera som vilopunkter.

I vimlet mellan ceremonin och banketten passerar Ulrika Knutson förbi, som utnämns till hedersdoktor vid Humanistiska fakulteten.

– Det känns hedrande att jag som yrkesverksam journalist kan få denna fina utmärkelse. Ceremonin var värdig, fin och vacker. Det som imponerade på mig var att trots högtidligheten utstrålade promotorerna värme och personlighet. Även om det var många doktorer fick ceremonin ta tid, vilket kändes respektfullt.

DÄREFTER BLEV DET bankett, med tacktal, god mat och dryck. Temat präglade även maten som var ekologisk, rättvis och närproducerad: löjrom från Väners, MSC-märkt torskrygg till huvudrätt och tre sorters ostar från Ale. Till detta vita ekologiska viner. Festen fortsatte med dans långt in på småtimmarna.

TEXT: ALLAN ERIKSSON
FOTO: JOHAN WINGBORG

Vad betyder den här dagen för dig?

Pernilla Rehnberg

Företagsekonomiska institutionen, Handelshögskolan

– Idag känner jag mig nöjd, en tillfredsställelse och glädje att få vara här, tillsammans med familjen och alla andra. Det är en trevlig tillställning med pompa och ståt, även om ceremonin var lite väl lång. Jag har arvt den här fina hatten av min svärfar, så det känns extra hedrande.

Martin Tallvid

Institutionen för tillämpad informationsteknologi, IT-fakulteten

– Jag är en av CUL-doktoranderna som forskat på halvtid i åtta år, resten av tiden är jag lärare på Lindholmens tekniska gymnasium. Det är lång tid och det har inte varit lätt att kombinera båda halvtiderna. Idag känner jag mig stolt och nöjd, och det är förstas häftigt att få klä sig i pingvinkläder.

Christian Bjurman

Institutionen för medicin, Sahlgrenska akademien

– Det känns som ett trevligt avslut på forskarutbildningen, kulmen på en lång resa. Det är roligt att få träffa alla nya doktorer, vi från Sahlgrenska akademien är så många att vi skulle kunna ha haft en egen ceremoni. Jag tycker det är modigt att hålla fast vid gamla traditioner.

Oskar Johansson

Institutionen för biologi och miljövetenskap, Naturvetenskapliga fakulteten

– Jag känner mig stolt över att ha klarat av fem års hårda studier. Denna dag är ett erkännande och det känns stort på något sätt. Jag hörde att hatten var på utdöende så därför vill jag ha en sådan. Jag tycker att det var en trevlig och fin högtid.

Elin Slätmo

Institutionen för kulturgeografi, Handelshögskolan

– Det känns väldigt roligt att få vara här. Det får mig att reflektera över doktorandutbildningen och allt jag har lärt mig. Men det har också varit en personlig resa där jag har fått vidga mina perspektiv och lära mig mer om mig själv.